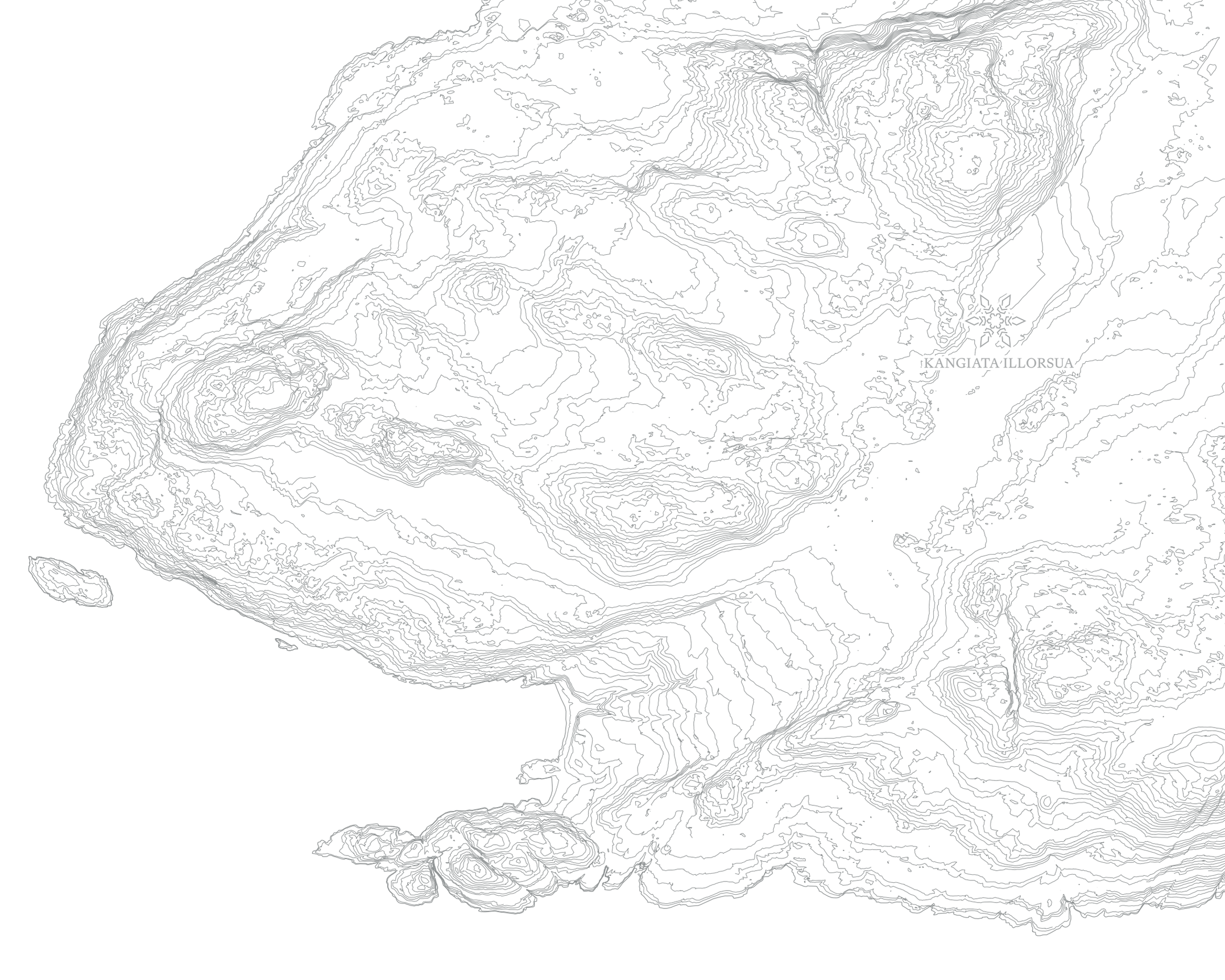
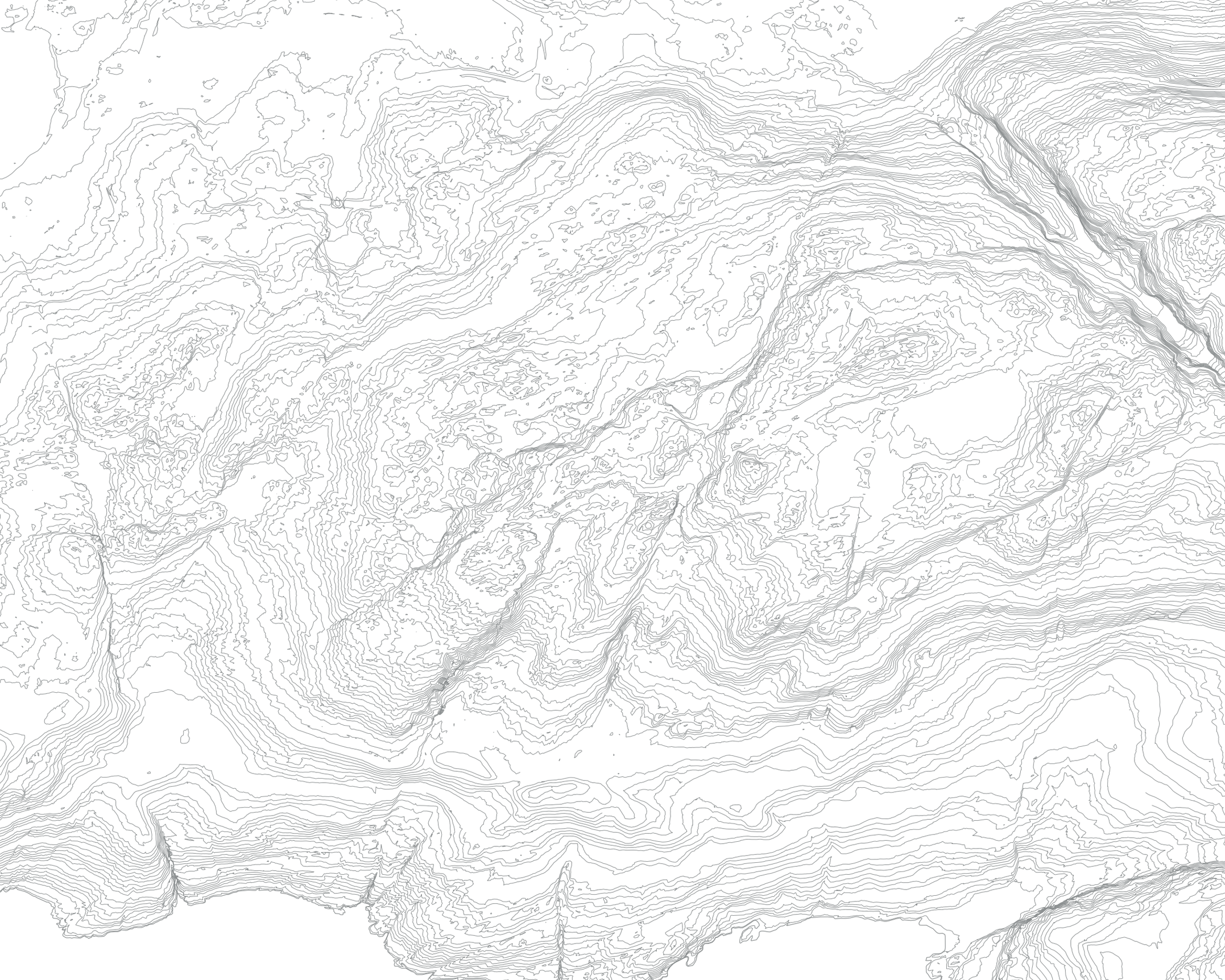
KANGIATA ILLORSUA – ILULISSAT ISFJORDSCENTER

KANGIATA ILLORSUA

KANGIATA ILLORSUA – ILULISSAT ISFJORDSCENTER

Realdania

“Besøget i Ilulissat og det ny isfjordscenter er blandt de helt store oplevelser. Også at det kan lade sig gøre at bygge noget, der er så utraditionelt og så flot. Men som til gengæld er så velegnet og en aldeles udmærket måde at udstille og forklare, hvad isfjorden egentlig er, og hele den historie, som man kan udlede af at se isfjorden.”

– H.M. Dronning Margrethe

INDHOLD

8 En særlig bygning på et særligt sted

20 Med Grønland i hjertet
H.M. Dronning Margrethe

32 Det er den gode oplevelse, der skal med hjem
Palle Jerimiassen

46 Slædehundeføreren
Ane Sofie Lauritzen

50 Lufthavnschefen
Hans Christian Lyberth

52 VISIONEN

64 Fiskeren
Eli Kristoffersen

66 Kaffemik-værtinden
Carla Fussing

68 Tid
Minik Rosing

82 Vores kultur og natur skal formidles levende og engageret
Pauline Knudsen

96 ARKITEKTUREN

114 Et samlingspunkt for turister og lokalbefolkningen
Elisabeth Momme

126 BYGGERIET

142 Mekanikeren
Jesper Sandgreen

144 Qajaq-kvinden
Pia Jensen

146 Hoteldirektøren
Anders Okholm Gadeberg

160 Fakta

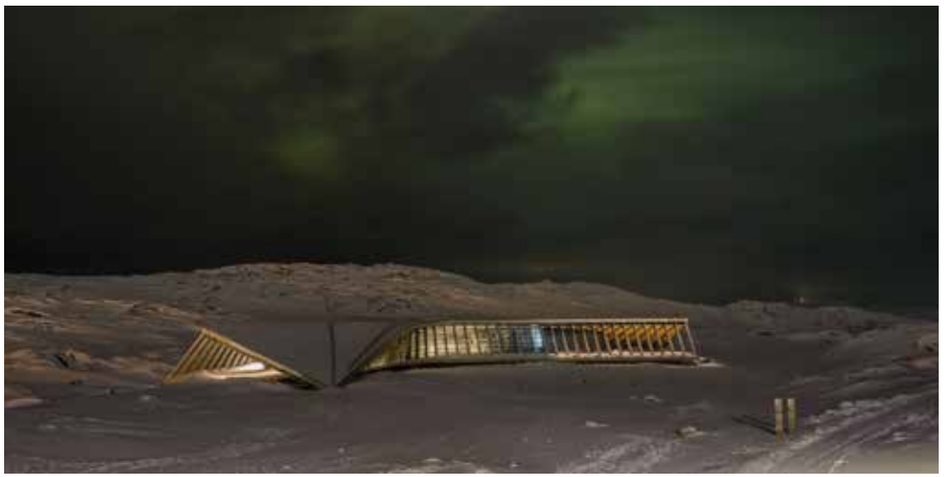

EN SÆRLIG BYGNING PÅ ET SÆRLIGT STED

I den filantropiske forening Realdania er der altid én tankegang, der går igen, uanset hvad vi arbejder med: at skabe livskvalitet gennem det byggede miljø. Det kan vi gøre på mange måder, f.eks. ved at styrke rammer for fællesskaber og at arbejde med udgangspunkt i de lokale stedbundne potentialer.

Det er meget præcist, hvad vi i et tillidsfuldt og godt partnerskab med Grønlands Selvstyre og Avannaata Kommunia har gjort med Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter. Den spektakulære bygning byder gennem den faste udstilling, 'Sermeq pillugu Oqaluttuaq – Fortællingen om is', de besøgende på en lærerig indføring i den grønlandske natur og kultur. Og fra taget på isfjordscentret er der udsigt til det enestående landskab, hvor gletsjeren Sermeq Kujalleq kælver, og hvor de globale klimaforandringer er synlige i et lokalt perspektiv.

Isfjordscentret formidler klimaforandringernes konsekvenser og områdets særlige historie for de mange turister, der strømmer til for at opleve den unikke Arktis-destination. Men centret er også et mødested for Ilulissats indbyggere og ikke mindst et læringssted for skoleelever, der kan blive klogere på is, klima, natur og inuitkultur.

Da UNESCO i 2004 optog Kangia – Ilulissat Isfjord på sin verdensarvsliste, fulgte samtidig en forpligtelse til at formidle det fascinerende område til de besøgende. Efter flere års grundige forundersøgelser og analyser indgik Grønlands Selvstyre, Avannaata Kommunia og Realdania i 2015 et partnerskab om at skabe et besøgscenter i Ilulissat, der kunne stå mål med de storslåede omgivelser uden at overdøve dem. Jeg synes, at vi har haft et forbilledligt samarbejde i partnerskabet.

Efter en international arkitektkonkurrence faldt valget på den danske arkitekt Dorte Mandrups forslag. Realdanias datterselskab Realdania By & Byg

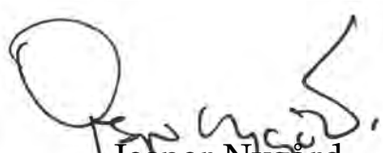
fik som bygherre ansvaret for at løse den vanskelige opgave, det er at bygge i Arktis. Og i sommeren 2021 åbnede Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter. At det har kunnet lade sig gøre, skyldes i høj grad et dygtigt hold af rådgivere, entreprenører og håndværkere.

Denne bog fortæller om tilblivelsen af Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter. Om visionen, samtalerne mellem de tre partnere, arkitektkonkurrencen og realiseringen af den mageløse bygning. Fortalt af dem, der var tættest på, og gennem fotos af isfjordscentret, byggeprocessen, isfjorden, Ilulissat og den vidunderlige natur.

Hendes Majestæt Dronning Margrethe sætter i bogen ord på sin kærlighed til Grønland og det grønlandske folk. Den grønlandske geolog Minik Rosing sætter tid og klimaforandringer i perspektiv. Og nogle af Ilulissats omkring 4.700 indbyggere fortæller, hvordan det er at bo med isfjorden som nabo og – i manges tilfælde – eksistensgrundlag.

Jeg synes, at bogen er levende fortalt og flot fotograferet. Jeg vil derfor gerne sige en stor tak til redaktøren, skribenterne, fotograferne og layouterne for deres arbejde med bogen. Og en tilsvarende tak til alle andre, der har sat tid af til at fortælle om deres oplevelser med Grønland, Ilulissat og Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter. Jeg har nydt at læse teksterne og se billederne. Det håber jeg også, at du vil gøre.

God læselyst!

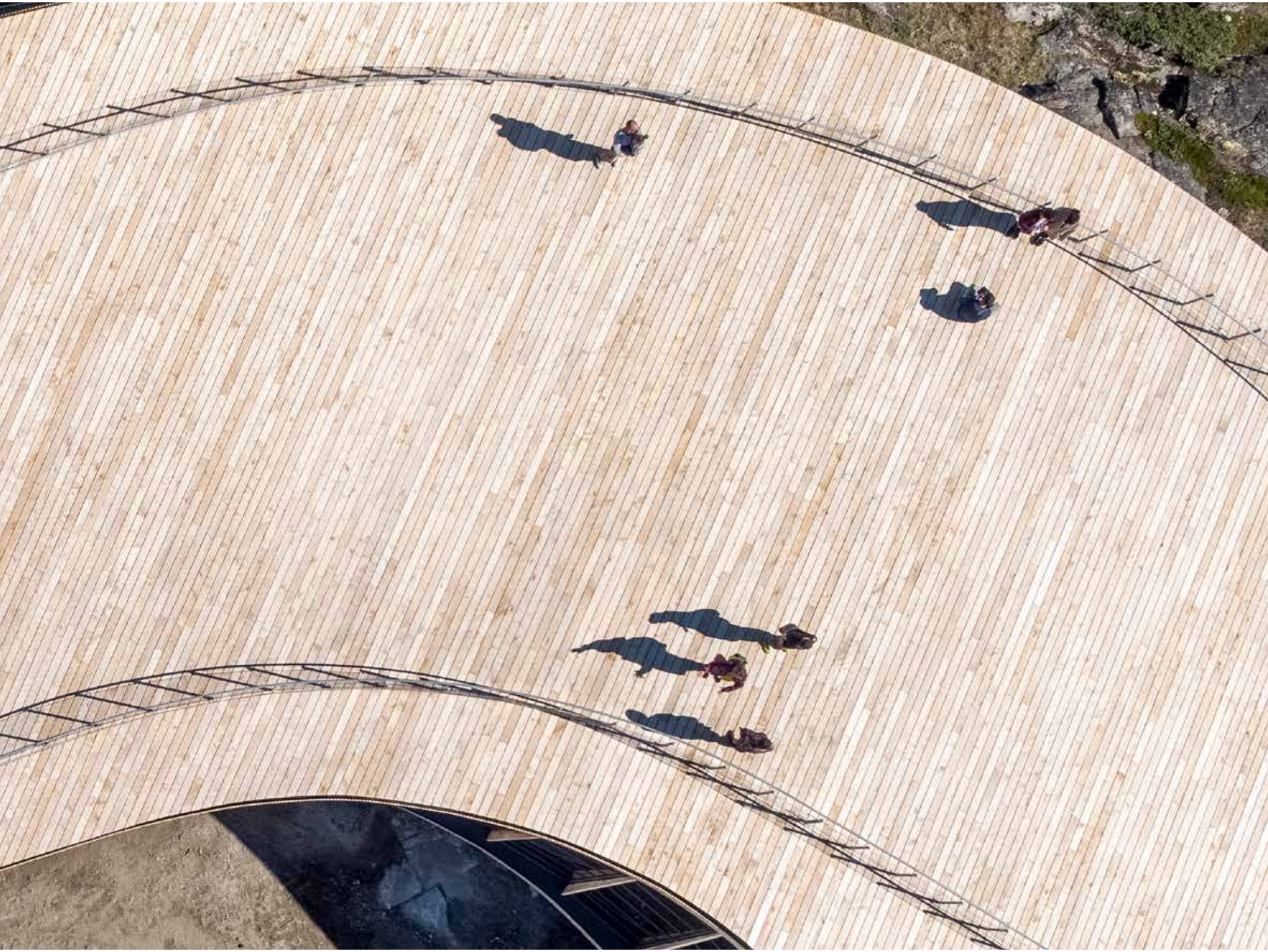
Jesper Nygård
Administrerende direktør
Realdania

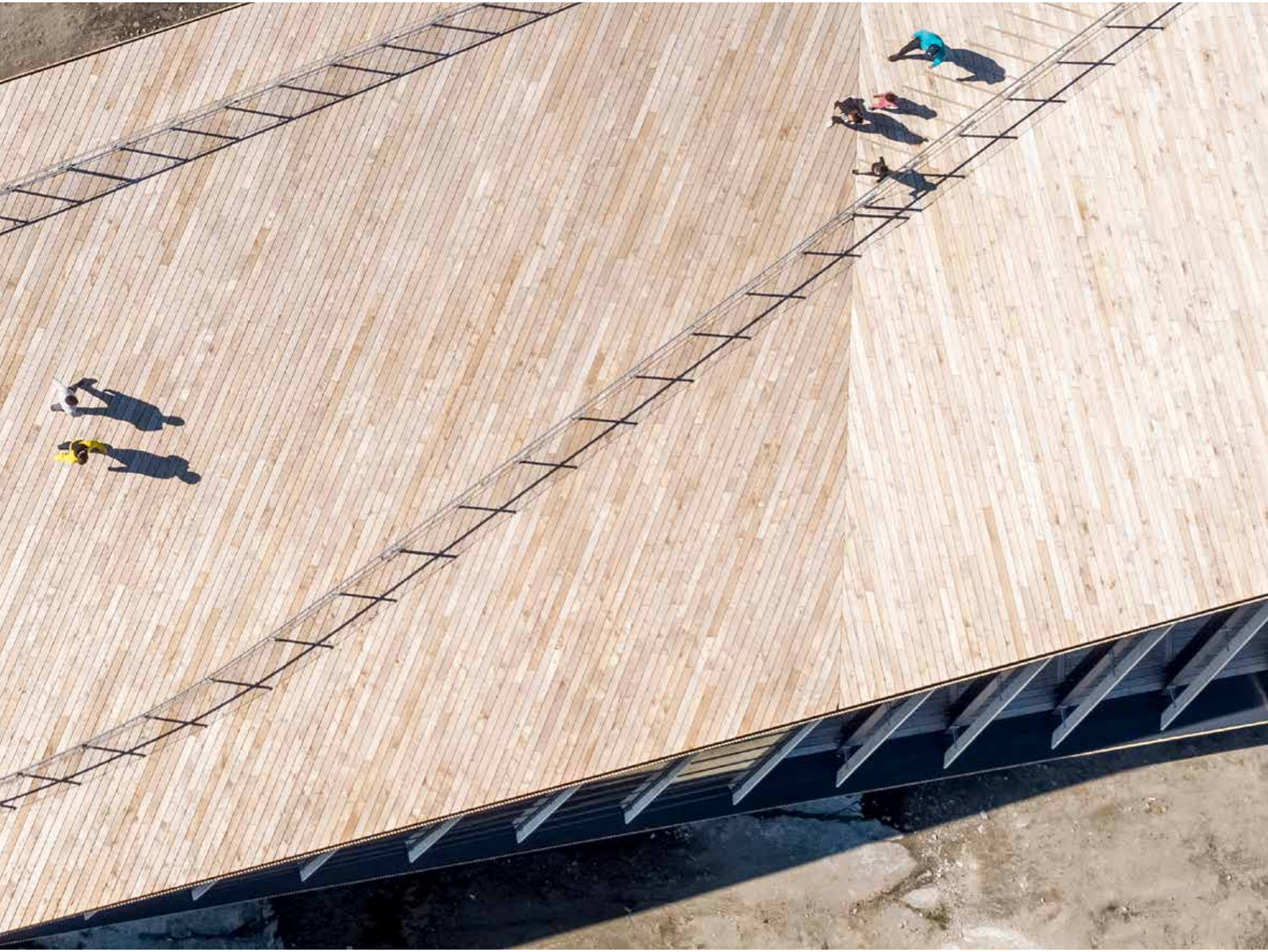

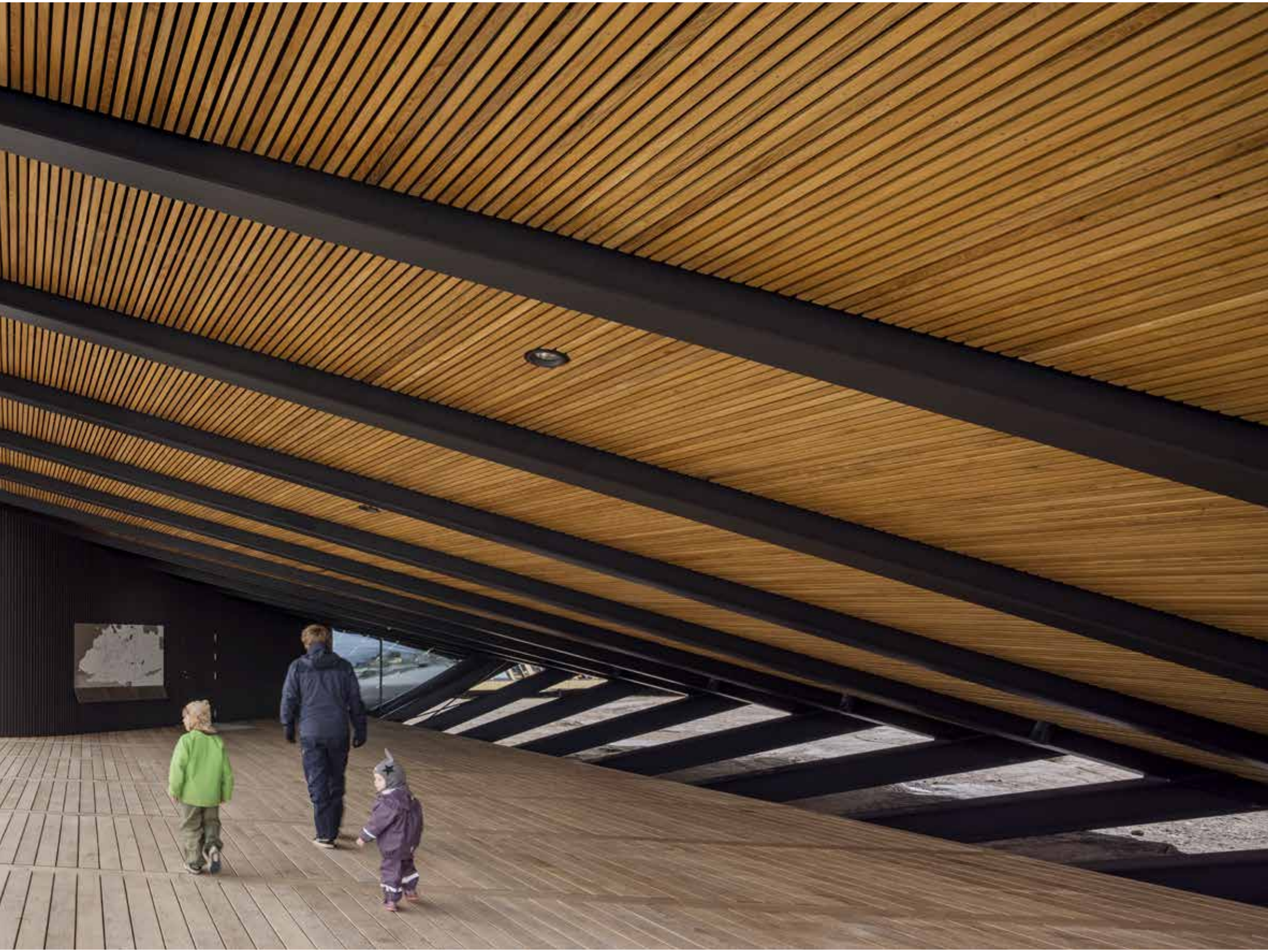

MED GRØNLAND I HJERTET

Der eksisterer et stærkt forhold mellem det grønlandske folk og Hendes Majestæt Dronning Margrethe. For Dronningen begyndte det som en fascination, allerede før hun havde været i Grønland første gang. Efter 50 år som regent og mange rejser mod nord er kærligheden til landet og folket kun blevet stærkere.

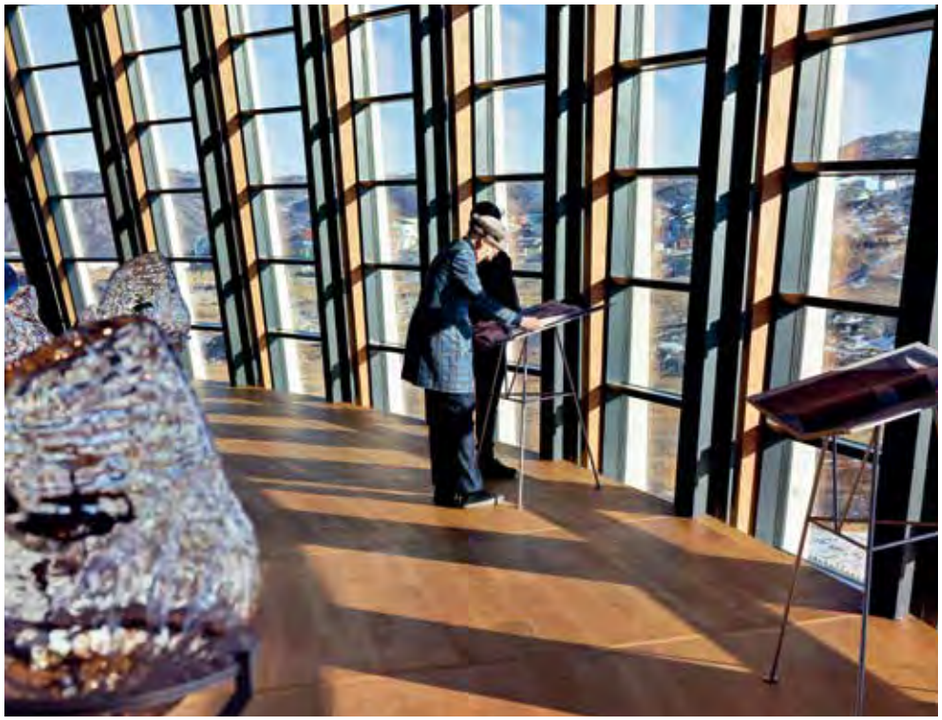
Da Hendes Majestæt Dronning Margrethe landede i lufthavnen i Ilulissat den 8. oktober 2021, var det et længe ventet besøg. Ikke mindst fra Dronningens side, der havde måttet udskyde besøget på grund af de grønlandske coronarestriktioner hen over sommeren 2021.

Dronningen havde, fortalte hun senere, glædet sig som et barn til det aflyste besøg. Derfor havde skuffelsen også været stor, da det stod klart, at det ikke kunne gennemføres. Nu var glæden tilsvarende stor over at være tilbage i Grønland.

Det første stop på rejsen var et besøg på Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter. Her blev Dronningen vist rundt, og særligt udstillingen 'Sermeq pillugu Oqaluttuaq – Fortællingen om is' fascinerede Majestæten.

"Besøget i Ilulissat og det ny isfjordscenter er blandt de helt store oplevelser. Også at det kan lade sig gøre at bygge noget, der er så utraditionelt og så flot. Men som til gengæld er så velegnet og en aldeles udmærket måde at udstille og forklare, hvad isfjorden egentlig er, og hele den historie, som man kan udlede af at se isfjorden," sagde Dronningen, da hun mødte pressen ved rejsens afslutning. Og i sin tale ved den grønlandske regerings gallamiddag tilføjede hun: "Særligt har jeg glædet mig over at opleve det ny isfjordscenter i Ilulissat. Det er et tydeligt eksempel på, hvordan et lokalt naturfænomen af international interesse kan sættes i relief og give mulighed for yderligere oplevelser og indsigt."

Efter rundvisningen var repræsentanter for byens foreninger inviteret til kaffemik med Majestæten i

Dronning Margrethe viste under sit besøg stor interesse for isfjords-centrets udstilling, 'Sermeq pillugu Oqaluttuaq – Fortællingen om is'.

Under besøget i Ilulissat nød Dronningen udsigten fra en af Ilulissat Isfjordscenters to overdækninger.

Efter rundvisningen i isfjordscentret tog Majestæten på sejltur på isfjorden sammen med landsstyreformand Múte B. Egede.

isfjordscentrets café. På programmet var også en sejltur på isfjorden, hvor to pukkelhvaler aflagde et besøg ved den royale båd.

"Det var virkelig morsomt. Man har jo lov at være heldig," sagde Dronningen om oplevelsen.

Inden Dronning Margrethe igen forlod Ilulissat, var der også tid til et besøg i polarforskeren Knud Rasmussens fødehjem, der i dag er museum.

LIVSLANG KÆRLIGHED

Der er et særligt bånd mellem den kongelige familie og Grønland, og Dronningen har ved flere lejligheder understreget, at Grønland står hendes hjerte nær. Hun kom første gang til landet som 20-årig for mere end 60 år siden, men interessen for det store land mod nord begyndte længe inden.

I 1921 fandt det første kongelige besøg sted i Grønland. Dronningens bedsteforældre var på rejse på Grønlands vestkyst, og med på turen var også Dronningens far, den senere Kong Frederik IX, der på det tidspunkt var kronprins. Han mødte under besøget polarforskeren Knud Rasmussen. Et møde, der gjorde et stort indtryk på kronprinsen.

"Far fortalte bl.a., at han satte stor pris på Knud Rasmussen og beundrede ham meget. Og kendte ham forholdsvis godt i løbet af de år, der gik, indtil Knud Rasmussen døde i 1933. Da det gik op for mig, var jeg en stor pige og havde læst Knud Rasmussens 'Den store slæderejse'. Og det er noget særligt, når nogen, man har

beundret, og det så viser sig, at ens egen far har kendt ham og beundret ham, så bliver det dobbelt så stort," har Dronningen siden fortalt.

Dronningen havde også lyttet med stor interesse til de oplevelser, hendes egne forældre havde på deres rejse til Grønland i 1952, nu som Dronning Ingrid og Kong Frederik IX. Og otte år senere tog de den unge Margrethe med, da de igen rejste mod nord. I et interview i AG.Grønlandsposten fortæller Dronningen:

"Det var en kæmpe oplevelse. Jeg var vanvittig optaget af at skulle derop. Vi fløj til Søndre Strømfjord og sejlede videre derfra. Jeg kan huske, hvor spændende det var at sejle gennem Søndre Strømfjord. Det var pragtfuldt. Fra Søndre Strømfjord gik vi nord over til Upernavik. Jeg kan huske, vi kommer ind til Upernavik, og nogen peger: Derinde er det. Jeg kunne kun se nogle store sten, indtil det gik op for mig, at byen lå oven over stenene. Ganske få huse. Så småt var det dengang. Det var før lufthavnen. Det var virkelig fantastisk at komme til Upernavik. Der var masser af kajakker i vandet alle vegne, da vi sejlede ind. Det var mit første møde med Grønland," fortæller Dronning Margrethe.

I 1970 havde Dronningen, dengang som tronfølger, sin mand, Prins Henrik, med.

"Det var en stor oplevelse. Også for min mand. Han var fascineret. Han blev så betaget af Grønland. Det sagde ham noget lige med det samme. For ham har rejser til Grønland altid betydet kolossalt meget," fortæller Dronning Margrethe.

I 1960 var Dronningen, dengang som tronfølger, for første gang i Grønland sammen med sine forældre, Dronning Ingrid og Kong Frederik IX. Det var langtfra Dronning Margrethes sidste besøg i Grønland.

Dronning Margrethe og Prins Henrik besøgte adskillige gange Grønland, bl.a. i 2004, hvor regentparret var i Nuuk på Grønlands nationaldag den 21. juni.

HJERTELIGT FOLK

Man kan ikke beskrive den grønlandske folkesjæl uden først at beskrive landet, mener Dronningen. Det skyldes, siger hun, at landet er så kæmpestort og menneskene så få og små i forhold til naturen.

"Når man kommer her fra Danmark, hvor bjerg kun er bakke. Hvor man kan se det, man nu kan, fra et muldvarpeskud, og så kommer derop og kan se så utroligt langt, hvis det ellers er klart. Og så er fjeldene så høje. Jeg har altid syntes godt om at gå på sten og har gjort det meget. Og at se disse store, store landskabsformer, som tårner sig op, og isen på toppen og sneen og drivis og isfjelde på vandet. Når vejret er smukt, er farverne så ubegribeligt flotte, og landet er så stort, at man slet ikke kan fatte det," siger Dronningen og tilføjer:

"Jeg har ikke mødt andet end stor, stor hjertelig venlighed, hver gang jeg har været i Grønland. Det har altid gjort et stort indtryk, hvor varm en modtagelse vi får alle vegne. Hvor søde folk er, og hvor glade de er for at se en."

KÆRLIGHEDEN GIVET VIDERE

Kærligheden til Grønland har Majestæten givet videre til sin søn Kronprins Frederik. I 2000 deltog han i en 2.800 kilometer lang ekspedition med navnet 'Sirius 2000'. En fire måneder lang rejse med hundeslæde over Nordgrønland.

"Det har betydet kolossalt meget for ham. For mig også, må jeg sige. Der fik han mulighed for at komme meget tættere på Grønland, end nogen af os andre nogen

sinde har fået," siger Dronningen, der ikke var nervøs over at sende sin søn, Danmarks kommende konge, på så strabadserende en tur.

"Frederik skulle på tur sammen med nogle mænd, han havde været i Frømandskorpset sammen med. De var tidligere Sirius-folk. Jeg vidste, at hvis et par gamle Sirius-folk ville have Frederik med, så var det, fordi han duede. Og så var der ikke mere for mor at sige til det. Det var blåstemplingen."

Siden inviterede Kronprinsen sin mor med på en tur på østkysten. Her fik de lov at låne en af Sirius-slæderne og deres hunde. Med på turen var også en hofdame og en af Kronprinsens Sirius-kammerater, men nogen luksus-tur var det bestemt ikke.

"Det var fem dage med hundeslæde i det mest forrygende flotte vejr. Det var så smukt. Så stort. Vi overnattede to nætter på Hvalrosodden, en gammel fangststation, som stadig benyttes af Sirius. Så havde vi en nat, hvor vi overnattede på isen i telt. Efter en dagsrejse videre nåede vi til Aalborghus, som også er en gammel fangststation. Den lå vidunderligt smukt. Der boede vi så to nætter," mindes Dronningen.

Dronning Margrethe har med årene været næsten overalt i det store land. Alle de større byer og en del af de små steder har haft royalt besøg. Hun er hver gang blevet imponeret over verdens største ø.

"Når man besøger vestkysten, synes man godt nok, det er stort. Når man så kommer til østkysten, virker det endnu større. Og så det mærkelige, at der overhovedet

I 2011 inviterede Kronprins Frederik sin mor med på en tur på Grønlands østkyst. Turen foregik med hundeslæde og med overnatning i telt og på gamle fangststationer.

ikke bor et eneste menneske i Nordøstgrønland. Da vi lå på Hvalrosodden, var der et par Sirius-folk i nærheden. Et par dagsrejser fra os ligger Danmarkshavn. Og så er der ellers ikke nogen mennesker, før man når til Station Nord eller kommer ned til Scoresbysund. Så er der to tårnugler i Mestersvig, som de kalder de to mand, der holder øje med tårnet. Det er, hvad der er. Det er en forbløffende oplevelse. Når man tænker tilbage på de mennesker, som især i gammel tid, før de såkaldt moderne hjælpemidler, har klaret at leve og bo der, er det virkelig imponerende."

EN FÆLLES HISTORIE

I Grønland diskuteres rigsfællesskabet åbent. Om Grønland også i fremtiden skal være en del af det, eller om landet skal være uafhængigt. Men samtidig er der et stort ønske om, at kongehuset stadig skal fungere som kongehus for et uafhængigt Grønland. Det er en diskussion, som Dronning Margrethe ikke tager del i.

"Det skal jeg ikke gøre mig klog på. Det er en noget mere kompliceret sag. Men det er klart, at det gør indtryk på mig og også på Kronprinsen, at vi betyder noget deroppe. Det er gensidigt – det kan jeg roligt sige," siger Dronningen, der også betoner Danmark og Grønlands fælles historie:

"Først og fremmest har vi en meget lang historie sammen. Fra Grønland dukker op som en ukendt kyst med ukendte folk og til i dag, så har Danmark og Grønland haft noget sammen, som er meget stærkt og specielt."

DET ER DEN GODE OPLEVELSE, DER SKAL MED HJEM

Palle Jerimiassen, borgmester i Avannaata Kommunia

Borgmester Palle Jerimiassen går ofte på havnen, hvor både fiskere og fangere kommer ind med deres fangst.

Som turist i Ilulissat skal man have en unik oplevelse af den store natur. Og vil man blive, er man velkommen, for der mangler arbejdskraft, siger borgmester Palle Jerimiassen. Han er opvokset i Ilulissat og har været med til at præge byens udvikling fra primært at være et fiskersamfund til at være Grønlands største turistdestination.

Da Palle Jerimiassen voksede op i Ilulissat, var byen opdelt i fire områder. Et, hvor fiskerne boede, et, hvor fangerne boede, et for andre borgere og så det område, hvor danskerne og de grønlændere, der arbejdede for de danske myndigheder, boede. I sidstnævnte område boede Palle Jerimiassens familie.

"Min far var formand på en fabrik, og min mor var jordemoder på sygehuset. Det gjorde, at vi havde nogle privilegier. Det kunne jeg godt se, når jeg var i skole, for alle vi børn i Ilulissat gik i samme skole. Heldigvis er byen ikke delt på den måde mere," siger Palle Jerimiassen, som i dag er borgmester i Avannaata Kommunia.

Alene forskelsbehandlingen kunne have påvirket den unge Palle Jerimiassen til at gå ind i politik. Og det gjorde det. Men han er samtidig født ind i en politikerfamilie, så det lå også i blodet.

"Vi har altid diskuteret politik i min familie. Min moster var minister, min søster er politiker, og det samme er min nevø. Så vi har ofte haft nogle festlige diskussioner. Mens min mor levede, havde hun den regel, at når vi var samlet, måtte vi ikke tale politik ved spisebordet. Først når vi havde spist, måtte vi gå i gang. Det var hun nødt til, for det blev ret højlydt," griner Palle Jerimiassen.

Som barn var Palle Jerimiassen medlem af elevrådet og af forskellige foreninger. Som 12-årig blev han træner for et håndboldhold, som 14-årig kom han med i sin første foreningsbestyrelse, og senere blev det til en sideløbende karriere som foreningsmand og politiker. Han har både været medlem af kommunalbestyrelsen, formand for Grønlands Håndboldforbund og den fælleskommunale forening.

INDVANDRERE ER VELKOMNE

I 2017 blev han valgt til borgmester i Avannaata Kommunia, der med sine fire byer og 23 bygder også omfatter hovedbyen Ilulissat. Avannaata Kommunia er Grønlands nordligste kommune og strækker sig mere end 1.600 kilometer fra nord til syd. Geografisk er kommunen en smule større end Spanien, men har kun 11.000 indbyggere, svarende til 0,02 indbygger pr. kvadratkilometer.

Står det til borgmesteren, må indbyggertallet gerne stige, for der mangler arbejdskraft. Med den øgede turisme er der brug for ansatte på Ilulissats restauranter og hoteller.

"Vi har allerede fået en del indbyggere, der kommer fra Kina, Indonesien og det øvrige Asien. De lærer at tale grønlandsk forbavsende hurtigt, nok fordi vi taler lidt på samme måde, og de involverer sig også i vores foreninger. I det hele taget er vi ikke så bange for at få nye borgere, for sådan har det jo altid været. Tidligere kom der mange fiskere fra andre lande," siger Palle Jerimiassen.

Netop turismen er borgmesteren mere end glad for, selvom det lige før covid-19 blev til lidt flere, end godt var. På et tidspunkt var alle hoteller fyldt helt op, og da der en dag samtidig kom 5.000 krydstogtturister, blev belastningen for stor.

"For det første ryger den unikke oplevelse af at være alene i den store natur, når der er så mange. For det andet kunne vores infrastruktur ikke håndtere det. Derfor vil vi nu have et system, hvor der ud over vores hotelgæster højst må komme 1.000 krydstogtturister om dagen. Så kan alle få en god oplevelse. Samtidig vil vi gerne gøre sæsonen længere, for vi vil gerne have flere turister. Særligt dem, som bor på hotel, for de bliver lidt flere dage og bruger flere penge i vores by," siger borgmesteren.

Derfor er han glad for Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter som en ny attraktion i byen. Han har selv været dybt involveret i processen helt fra de første planer og kunne i efteråret 2021 byde Hendes Majestæt Dronning Margrethe velkommen til Ilulissat. Hun kom bl.a. for at se isfjordscentret og dets udstilling. Han er stolt over, at det har kunnet lade sig gøre at opføre en så unik bygning, og ikke mindst stolt af de lokale håndværkere, der har været med i byggeriet.

ISFJORDEN ER LIVSGRUNDLAGET

Historien om isfjorden, isfjeldene og klimaforandringerne, som fortælles på isfjordscentret, fylder på mange måder i borgmesterens hverdag. For en stor del af byens eksistens er bygget op omkring isfjorden. Fiskeri og fiskeindustri er stadig et af de vigtigste erhverv i Ilulissat, og livet omkring havnen summer af aktivitet. Tidligere var det især fangsten af store havpattedyr som sæler og hvaler, der gav mad på bordet, men i dag er fangsten primært rejer og hellefisk. Selvom byttet er nyt, er mange af de gamle fiskeri- og fangstmetoder bevaret og videreudviklet.

"Hver tredje indbygger i Ilulissat er enten fisker eller ansat i fiskeindustrien. Det er på fjorden, vi henter vores føde, så derfor betyder det enormt meget. Når der er mange isfjelde, sætter de en kæmpe prop i fjorden, som vi skal passe på. Og når det løsner, har

Som borgmester har Palle Jerimiassen mange forskellige opgaver. Da Dronning Margrethe besøgte Ilulissat, var det ham, der tog imod og viste Majestæten rundt.

vi isfjelde overalt, man heller ikke skal for tæt på. Men klimaforandringerne har jo faktisk betydet, at havisen forsvandt fra Ilulissat for ti år siden. Nu kan vores fiskere være ude hele året, og det er godt for dem. Vi har altid tilpasset os naturen. Men jeg er ikke blind for, at klimaforandringerne i det store billede ikke er godt, og det giver da også problemer for nogle af vores bygninger i byen, der er bygget på permafrosten. Når den smelter, glider bygningerne," siger borgmesteren.

Selvom Palle Jerimiassen ikke selv lever af fiskeriet, har han en båd liggende i havnen lige i nærheden af rådhuset. Når han kan, er han på fjorden. Eller også er han sammen med de gamle fiskere, der altid er gode for en historie om, hvordan det var før i tiden, og hvor store fisk de fangede.

"Vi snakker om alt muligt og ingenting. Jeg er jo ikke Palle længere, jeg er borgmesteren, men på havnen glemmer de det, og det er dejligt. I det hele taget er det gode ved at bo i Grønland, at man har frihed til at gøre det, man gerne vil. Det er essensen af at leve i et natursamfund. Jeg har været verden rundt og set, hvordan man behandler sine medmennesker. Her er der sammenhold, uanset om du er rig eller fattig, uanset hvem du stemmer på. Man taler menneske til menneske."

På havnen i Ilulissat glemmer de, at Palle Jerimiassen er borgmester. Der er han bare Palle, og som mange andre holder han af at høre de gamle fiskere fortælle historier.

ROYAL ARCTIC

SLÆDEHUNDEFØREREN

Ane Sofie Lauritzen, ejer af Arctic Living Ilulissat

Slædehunde er Ane Sofie Lauritzens store passion. Hun driver hundepladsen og passer de 31 hunde sammen med sin mand. De kører også begge hundeslædekørsel med turister.

De 31 slædehunde på hundepladsen mellem Ilulissat og isfjordscentret hyler og gør af glæde. For de er arbejdshunde, og nu skal de snart på arbejde. Ved pladsen står turister klar til at prøve en tur med hundeslæde.

Ane Sofie Lauritzen stikker hovedet ud af et af bjælkehyttens vinduer og råber "Ja, ja, små grise" på grønlandsk. Og griner højt, mens hun forsøger at kalde dem til orden. En hund hedder Hilux, opkaldt efter Ane Sofies første bil. Der er også en Trump og en Putin.

Hundepladsen, bjælkehytten og de 31 hunde er hendes store passion. Hun driver det hele sammen med sin mand, Flemming, der er dansker og ved siden af slædekørslen arbejder som politimand.

"Som besøgende i Ilulissat kan man godt tænke, at her er mange slædehunde. Men faktisk er antallet faldet drastisk over de senere år fra 3.000 til omkring 2.000. Snescooteren har overtaget mange af opgaverne fra slædehundene. Så vores projekt handler også om at sikre den grønlandske slædehund og en vigtig del af den

grønlandske kultur for fremtiden," siger Ane Sofie, der selv er vokset op med hunde og har kørt meget med sin far.

Klimaforandringerne har også betydning for slædehundebestanden. Tidligere var der is på havet ved Ilulissat, hvor fiskerne kunne køre ud. Nu skal de længere ind i isfjorden, og det kræver en overnatning.

"For 30 år siden blev der holdt hundevæddeløb på isen ved byen, og der kom slæder fra Qasigiannguit og Qeqertarsuaq. Det kan vi ikke mere," fortæller Ane Sofie, mens hun gør sine hunde klar til en tur med trækvogn med hjul. Den bruger de, når der ikke er sne i byen.

En typisk grønlandsk hundeplads er ofte blot sat op, hvor der er lidt sten at være på, lidt græs og måske også et lille vandhul. Ane Sofie og Flemmings hundeplads er pænt hegnet ind, og hundene står på linje med hver deres hundehus og drikkespand. Det hele er planlagt til mindste detalje.

"Det var sådan, vi ville have det. Vi måtte tage en fodboldbane i brug for at måle op og beregne kædelængder for at undgå, at hundenes kæder filtrer sig ind i hinanden. Og i stedet for at bage kager til vores bryllup stod jeg udenfor og rørte cement til hegnets fundament," forklarer Ane Sofie smilende.

Parret har også selv bygget bjælkehytten, der er indrettet som en traditionel grønlandsk hytte med briks og en lille skibsovn. På briksen er der lagt forskellige skind og kamikker, som kan ses og røres. Her kommer turisterne ind, før de skal på slædetur. For at få varmen og for at få mere tøj på.

"Ofte har turisterne bare skitøj på, men det er slet ikke nok, så vi klæder dem ordentligt på. En hundeslædetur er en god oplevelse, men også en kold oplevelse," siger Ane Sofie.

Uden for hytten er der slået et hundeslædetelt op, der viser, hvordan man sover, når man er ude på en slæde i flere dage. Slæden er under teltdugen dækket med rensdyrskind som madras. En lille plade bruges som forlænger, når det er sovetid. Når hundeslæden kører videre, lægges pladen i bunden af slæden. Hundeslædeteltet er endnu et element, som Ane Sofie og Flemming har tilføjet for at gøre besøgende klogere på den oprindelige kultur.

"Ud over turister er vi også begyndt at få skoleklasser på besøg, så børnene kan lære om hundene, for det er ikke naturligt for dem på samme måde, som det var, da jeg var barn. I dag er der nogle, som ønsker, at hundene skal ud af byen, fordi de larmer og lugter. Vi synes, at det er vigtigt, at kulturen omkring hundene og hundeslæderne ikke går tabt," siger Ane Sofie.

Når der ikke er sne i byen, bliver hundene spændt for en trækvogn med hjul.

LUFTHAVNSCHEFEN

Hans Christian Lyberth, chef for Ilulissat Lufthavn

Lufthavnschef Hans Christian Lyberth blev ansat som terminalarbejder i 1985. Nu har han ansvaret for lufthavnens omkring 200.000 årlige passagerer. Et antal, der er mangedoblet, efterhånden som Ilulissat er vokset som turistdestination.

Fire kilometer nord for Ilulissat ligger den lokale lufthavn, primært bestående af en 845 meter lang landingsbane og en terminalbygning. Lufthavnen blev anlagt midt i 1980'erne og står stort set intakt ude og inde.

Her regerer Hans Christian Lyberth. Som lufthavnschef er det ham, der sikrer, at omkring 200.000 passagerer årligt kommer trygt og sikkert gennem lufthavnen. Passagertallet er blevet 6-7-doblet, siden han blev ansat som terminalarbejder i 1985.

"Jeg kom egentlig til Ilulissat som politimand seks år tidligere. Men det var en lidt vild by dengang, så efter min kone og jeg fik børn, var det bedst, at jeg fandt noget andet. Derfor søgte jeg arbejde i den nye lufthavn," fortæller Hans, der sammen med sin kone har to voksne børn og seks børnebørn.

Byen er blevet meget roligere, understreger lufthavnschefen, der i dag ser Ilulissat som sin hjemby, selvom det ikke er her, han stammer fra. Når han ikke er på arbejde i lufthavnen, er han engageret i foreningsarbejde, og så er han stadig fascineret af den storslåede natur.

“Men det er ikke så koldt, som det har været. Da vores datter blev født i 1982, var der minus 42 grader. Dengang var hele Diskobugten også dækket til af havis, og isfjeldene var meget større, end de er nu,” siger Hans.

Normalt har lufthavnschefen udsigt til en parkeringsplads fra sit kontor, men går Hans op ad den runde trappe til kontroltårnet, har han hurtigt et overblik over de helikoptere og fly, der letter og lander i Ilulissat. I dag kan lufthavnen kun modtage mindre fly, men i fremtiden bliver Ilulissat Lufthavn både større og travlere. Der skal bygges en helt ny og større terminal, og landingsbanen skal udvides til 2.200 meter, så mellem- og langdistancefly kan lande.

Det vil betyde flere fly og også flere turister, særligt fordi udenlandske fly vil kunne flyve direkte til Ilulissat. Efter planen skal den nye lufthavn være klar i 2024.

“Det er en vild udvikling, byen skal igennem de kommende år, og arbejdet med en ny lufthavn er selvfølgelig spændende, når man har været med helt fra start. Så jeg ser lyst på fremtiden,” siger Hans, der dog ikke regner med, at han kommer til at føre lufthavnsbyggeriet til ende.

“Til den tid er jeg formentlig gået på pension,” siger han.

Lufthavnen i Ilulissat består primært af en landingsbane anlagt mellem fjeldene lidt uden for byen. Om få år bliver lufthavnen større og landingsbanen længere, så også større fly fra udlandet kan lande.

Efter optagelsen af Ilulissat Isfjord på UNESCO's Verdensarvsliste fandt Grønlands Selvstyre, Avannaata Kommunia og den filantropiske forening Realdania sammen om at realisere Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter. Visionen var, at det skulle ende med en enestående bygning med fokus på formidling af den spektakulære natur, kulturhistorien og klimaforandringerne.

VISIONEN

I 2004 blev Ilulissat Isfjord optaget på UNESCO's Verdensarvsliste. Med optagelsen fulgte også en forpligtelse til at formidle området. Derfor opstod der behov for et formidlingscenter, placeret i det unikke naturområde.

Der var ikke ligefrem udsigt til isfjelde, da UNESCO's verdensarvskomité mødtes i den kinesiske by Suzhou i sommeren 2004 til sin 28. session. Og så alligevel. For et af punkterne på den lange dagsorden var optagelsen af Ilulissat Isfjord på UNESCO's Verdensarvsliste.

Hvis det skete, ville det være første gang, et grønlandsk område blev erklæret verdensarv. I alt 4.024 kvadratkilometer natur ville blive omfattet.

Ilulissat var allerede på det tidspunkt en af de største grønlandske turistdestinationer med omkring 13.000 hotelovernatninger årligt. Slots- og Kulturstyrelsen i Danmark, som også har det overordnede ansvar for kulturarv i Grønland, vurderede, at det tal ville stige med omkring 40 procent, hvis området blev optaget på Verdensarvslisten.

I Suzhou var der opbakning fra komitéen. Ilulissat Isfjord blev optaget på listen over verdensarv, og antallet af turister steg. Også en del mere end forudset. I 2013 var antallet af hotelovernatninger i Ilulissat vokset til over 21.000. Dertil kom de turister, der kom til byen med krydstogtskibe. Der var et behov for et egentligt formidlingscenter, der kunne fortælle om isfjorden, naturen, kulturhistorien og klimaforandringerne.

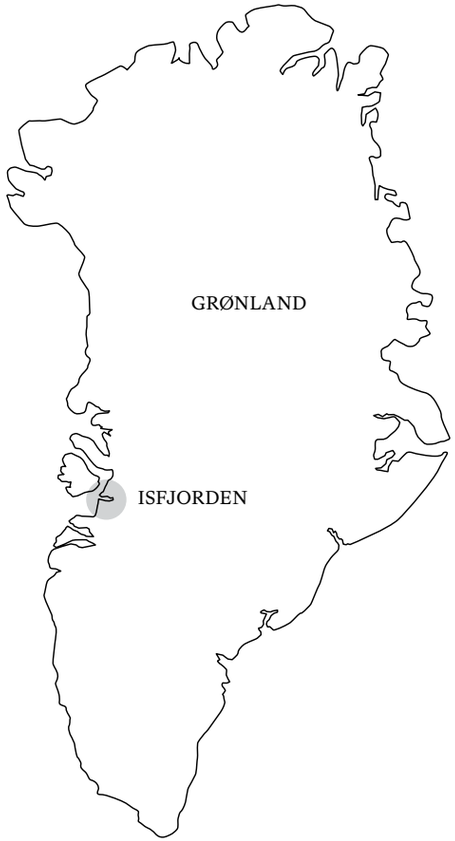
Derfor henvendte den danske UNESCO-nationalkommission og Grønlands Selvstyre sig til den filantropiske forening Realdania. Ønsket var at få støtte til at genanvende to historiske huse til formidlingscenter med tilhørende udstilling.

"Målet med isfjordscentret var at gøre mere for, at turister kunne få flere oplevelser i Ilulissat og Grønland. I Ilulissat lever mange af fiskeri, som er det vigtigste erhverv, men turismen er også et område, der kan udvikles. Og som kan bidrage til en mere diversificeret økonomi og et alsidigt erhvervsliv, der kan komme byen til gavn," siger Pele Broberg, minister for erhverv og handel i Grønlands Selvstyre.

Realdania var allerede aktiv i området omkring Ilulissat. I bygden Ilimanaq på sydsiden af isfjorden var foreningen partner i et projekt, hvor to fredede 1700-talshuse blev restaureret og indrettet som formidlingscenter,

KANGIATA ILLORSUA –
ILULISSAT ISFJORDSCENTER
ISFJORDEN

KANGIA – ILULISSAT ISFJORD

Kangia – Ilulissat Isfjord og den enorme gletsjer Sermeq Kujalleq udgør det område, der er optaget på UNESCO's Verdensarvsliste, her markeret med blåt. Sermeq Kujalleq er særdeles produktiv. Hvert år kælver den mere end 35 kubik-kilometer is ud i fjorden og producerer 10 procent af de grønlandske isfjelde.

“Målet med isfjordscentret var at gøre mere for, at turister kunne få flere oplevelser i Ilulissat og Grønland. I Ilulissat lever mange af fiskeri, som er det vigtigste erhverv, men turismen er også et område, der kan udvikles. Og som kan bidrage til en mere diversificeret økonomi og et alsidigt erhvervsliv, der kan komme byen til gavn.”

– Pele Broberg, minister for erhverv og handel i Grønlands Selvstyre

restaurant og butik. Samtidig opførtes 15 nye turisthytter, ligesom infrastrukturen blev forbedret. Med disse erfaringer så foreningen muligheder i et større samarbejde.

“En af de ting, vi arbejder med, er udvikling af særlige steder. Her har Ilulissat helt åbenlyst nogle unikke stedbundne kvaliteter i form af isfjorden. Så der var et godt grundlag for at kunne styrke turisme som et lokalt erhverv, og det kunne isfjordscentret bidrage til. Derudover var klimaudfordringerne noget, der var begyndt at fylde meget i foreningens arbejde på det tidspunkt. Så det gav god mening med et formidlingscenter i Ilulissat. Men vi mente ikke, at projektet var det rigtige. Så i virkeligheden sagde vi både ja og nej. Nej til det foreslåede projekt, men ja til, at vi gerne ville være med til noget,” siger Jesper Nygård, adm. dir. i Realdania.

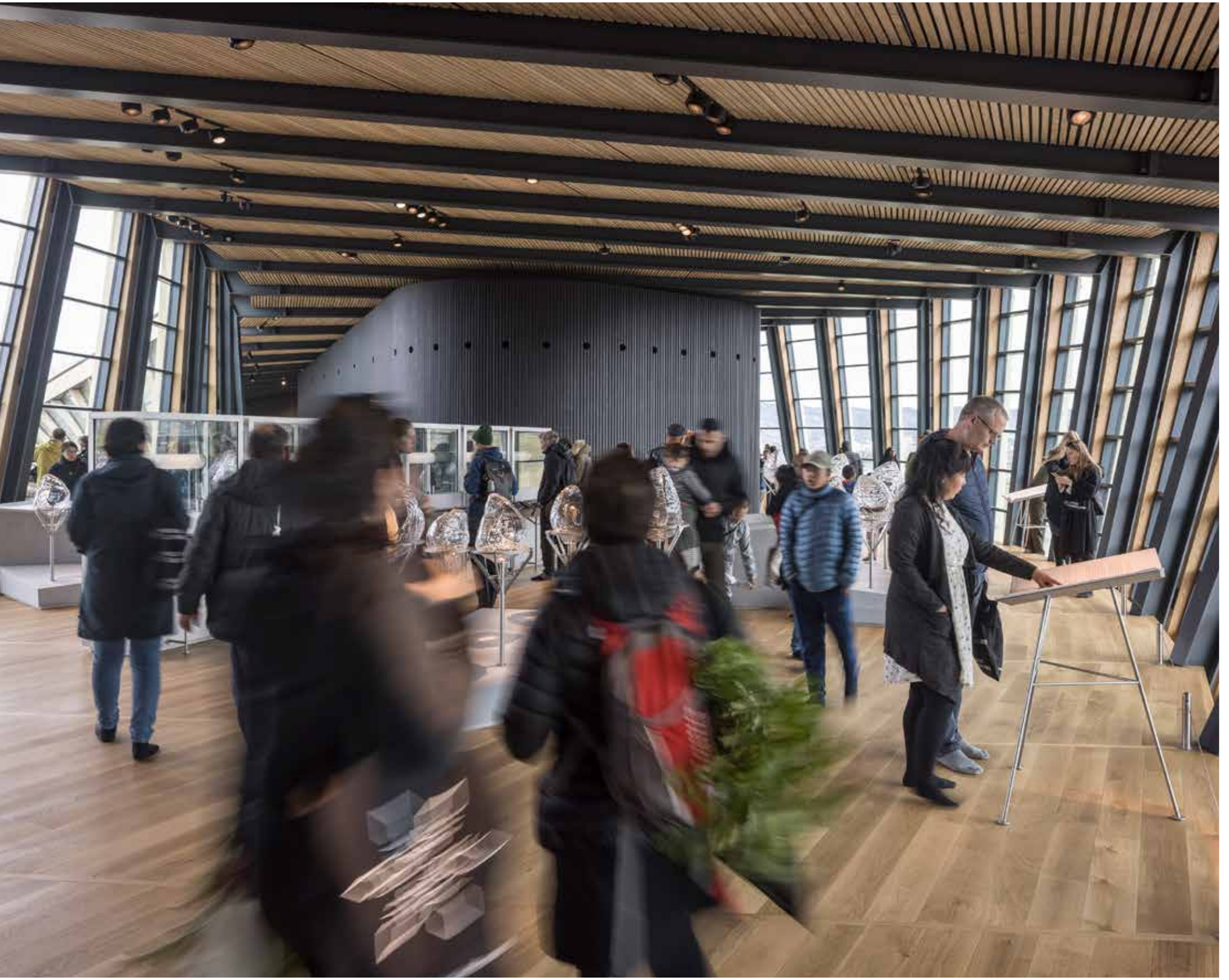
STÆRK TILLID

Efter flere indledende samtaler mødtes repræsentanter for Realdania, Grønlands Selvstyre og Avannaata Kommunia, der arealmæssigt er på størrelse med Spanien og med sine fire byer og 23 bygder også omfatter hovedbyen Ilulissat, i sommeren 2014. Målet var at skabe en fælles vision for et isfjordscenter og finde ud af, hvordan det kunne realiseres.

“Vi lokale politikere har i mange år ønsket et isfjordscenter, og forskellige muligheder har også været drøftet.

Gennem centrets permanente udstilling, ‘Sermeq pillugu Oqaluttuaq – Fortællingen om is’, kan de besøgende lære om isens livscyklus, det rige liv ved isfjorden og menneskets tilværelse her gennem tusinder af år. En række isprismer af glas er et bærende element i udstillingen.

Det stabile klima og de mange skyfrie dage gør det ofte muligt at se nordlys i Ilulissat. Det spektakulære fænomen opleves bedst fra september til begyndelsen af april.

Men vi tre parter fik opbygget en meget stærk tillid til hinanden, fordi vi brugte så meget tid på at tale sammen. Det var i de samtaler, at jeg kunne mærke, at det ville blive til noget. Sådan tror jeg også, at de andre havde det," siger borgmester Palle Jerimiassen.

Udfordringer, dilemmaer og prioriteringer blev diskuteret mellem de tre parter gennem flere måneder, mens indledende undersøgelser og analyser skulle afklare isfjordscentrets forretningsgrundlag og dets konkrete placering, størrelse og indhold.

Den fælles vision for samarbejdet og samtalerne var, at Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter skulle være en enestående bygning på et enestående sted. Og den 26. juni 2015 blev aftalen om at opføre det nye isfjordscenter til formidling af verdensarvsområdets unikke kultur- og naturhistorie underskrevet af de tre parter. Isfjordscentret skulle stå mål med de storslåede omgivelser uden at overdøve dem.

"Visionen for isfjordscentret satte barren højt for de arkitekter, der skulle realisere centret," siger Pele Broberg, minister for erhverv og handel i Grønlands Selvstyre.

UNESCO-VERDENSARV

UNESCO vedtog konventionen om beskyttelse af verdens kultur- og naturarv i 1972. Konventionen fik som mål at udpege og søge at bevare kultur- og naturarv, som samles på UNESCO's Verdensarvsliste. Formålet med listen er at vække global bevidsthed om vores fælles arv og derved fremme dens bevaring og pleje.

Danmark og Grønland ratificerede Verdensarvskonventionen i 1979. Kangia – Ilulissat Isfjord blev som det første grønlandske område optaget på listen i 2004.

FISKEREN

Eli Kristoffersen, fisker

Fiskeriet er det største erhverv i Ilulissat, hvor både store trawlere og mindre joller hver dag leverer deres fangst. Eli Kristoffersen har fisket, siden han var 17 år, og tager på isfjorden hver morgen.

I havnen i Ilulissat ligger hundredvis af fiskerjoller helt tæt side om side. På en af dem, en POCA 600 med en 225 hk motor, står Eli Kristoffersen. Han er netop vendt tilbage fra Oqaatsut, hvor han har solgt og leveret dagens fangst af hellefisk.

Sådan er det hver dag. Eli har fisket, siden han var 17 år, og da han blev 21, købte han sin egen jolle. Hver morgen kl. 6 gør han jollen klar, og kl. 7 er han på vandet og smider den 500 meter lange langline med 1.000 kroge ud. Så er det bare at vente nogle timer og håbe det bedste. Om sommeren tager han ud igen først på natten, men vender tilbage om morgenen, så nattens fangst kan sælges, når fiskefabrikken åbner.

Langlinefiskeri er en metode, der er blevet brugt i generationer i Grønland. Når der er sat madding på krogene, sænkes linen ned til havbunden, hvor hellefisken normalt holder til. En hellefisk kan blive op til 1,2 meter lang og veje mere end 45 kilo, men den almindelige fangststørrelse er dog fra 1,5 kilo og op til 6 kilo.

"Før brugte jeg håndkraft med hjertet som maskine til at trække fiskene op," fortæller Eli, mens han slår sig på brystet. I dag har han en lille maskine, der klarer arbejdet med at trække linen ind.

Hver dag for Eli er en god dag, synes han selv. Også selvom fiskeriet er hårdt arbejde året rundt. Om vinteren tager han den to timer lange sejltur til Torsukattak nord for Ilulissat for at fiske og sejler hjem igen, før dagen er omme.

"Der fanger jeg de store fisk, så det er det værd," siger han og rækker med et smil sine arme ud for at vise, hvor store fiskene

er. "Jeg tager ikke på arbejde, som andre gør, jeg sørger for mig selv."

Elis arbejdsplads er ude blandt de store isfjelde, men dem har han vænnet sig til gennem et langt liv på vandet. Og klimaforandringerne er heller ikke noget, han lægger specielt meget mærke til.

"Måske er fiskene blevet lidt mindre, men så tager jeg bare længere ud, hvor de er større. Og vinteren i år har været kold," siger han.

Til gengæld har han bemærket, at der er kommet flere turister i byen. De kommer også ned på havnen.

"Nogle af dem spørger, om de må komme med ud at fiske. Men jeg siger altid nej, for jeg kan ikke alle de sjove sprog," griner Eli.

Jollen er gjort klar, og Eli tager den stejle bakke op til byens ældste købmandsbutik. Havnen ligger i Ilulissats ældste kvarter, hvor man kan se de gamle huse, fra da byen blev grundlagt. Solen skinner, men luften er iskold, så Eli køber en varm kop te og slår sig ned mellem andre fiskere, der også er ved at spise og drikke. De taler om dagens fangst. Det gør de altid.

Da Dronning Margrethe var i Ilulissat for at besøge isfjordscentret, var Eli for en gangs skyld ikke på havet. I stedet var han taget op for at se Dronningen. Han er stolt over, at hun som det første på sit besøg i Grønland tog til netop Ilulissat og isfjordscentret. Selv har han ikke været der.

"Det bliver et sted, turisterne vil rejse efter. Vi kan mærke, at byen bliver større og større, og vi får også snart en større lufthavn. Det vil også kunne mærkes, og det er godt for byen. Men for mig betyder det ikke noget. Min dag er, som den er, så må andre følge udviklingen," siger han.

Det er godt for Ilulissat, at der kommer flere besøgende, mener fisker Eli Kristoffersen. For ham ændrer det dog ikke meget i hverdagen. Han tager på vandet, som han plejer.

KAFFEMIK-VÆRTINDEN

Carla Fussing, arrangør af kaffemik

Når Carla Fussing byder turister indenfor til kaffemik, er der altid nybagte boller og flere slags kager på bordet. Under kaffemikken fortæller Carla om de grønlandske traditioner og om at leve med isfjeldene som nabo.

Carla Fussing er født og opvokset i Ilulissat. I et hus lige over for byens politistation. Hendes far, Tom, døde sidste år, så nu har hun og hendes mand overtaget barndomshjemmet. De er ved at falde til og gøre det til deres. Et hjem for to forældre og to børn. Den ældste søn er flyttet til en anden by for at gå i gymnasiet. Sådan et har man ikke i Ilulissat.

Fra huset er der udsigt til havet og de store isfjelde. En udsigt, der forandrer sig dagligt. I stille vejr og i stormvejr. Turisterne passerer forbi på vejen. Nogle i flok, andre alene med vandreudstyr.

Fra tid til anden byder hun turister indenfor på kaffemik. Kaffemik er et grønlandsk ord, der betyder 'at fejre noget med kaffe'. Traditionelt er det en heldagsforestilling, hvor folk kommer, slår sig ned, drikker kaffe, spiser kage og så går igen, så en anden kan få pladsen. En tradition, som Carla er vokset op med.

"Det er noget, vi altid har gjort. Så vi skal ikke tænke over, om vi overholder traditionerne eller husker at gøre det på en

bestemt måde. Det er bare noget, vi gør, og det ville være meget underligt, hvis vi holdt op," siger Carla om kaffemik-traditionen.

Sammen med sin far begyndte hun at arrangere kaffemik for turister for syv år siden. Der var allerede andre i byen, der gjorde det, men det var svært for dem at fortælle om traditionen på andre sprog end grønlandsk. Det kunne Carla, så ved siden af jobbet som bogholder blev hun kaffemik-værtinde.

"Far var rigtig glad for at holde kaffemik og nød at fortælle om grønlandske traditioner og vise Grønland frem. Han havde en arktisk have med blomster fra fjeldet og et drivhus, hvor der blev dyrket grønt, så turisterne kunne se, at der kunne vokse noget i Grønland. Det var de tit overraskede over," smiler Carla.

Når Carla holder kaffemik, fortæller hun om traditionerne. Hvordan man i gamle dage bare kom med sin egen kop, hvis der var noget at fejre. Senere er det blevet til kaffe og kage, og i dag er det blevet endnu større, hvor der også bliver serveret mad. Ofte rensdyrkød. Når hun åbner døren for turisterne, serverer hun boller, æblekage og to-tre andre traditionelle kager.

"Sådan valgte min far og jeg dengang, at det skulle være. Og det har jeg fastholdt," siger hun.

Det svinger meget, hvor mange turister der samles i stuen med udsigt til isfjeldene. Nogle gange er de 25, andre gange kun to.

"Men det er altid hyggeligt, og meget forskelligt fra gang til gang. Nogle turister kommer bare og sætter sig ned for at få kaffe og kage. Andre hjælper til i køkkenet og bliver bagefter for at give en hånd med at vaske op," fortæller hun.

Over kaffemikken og opvasken bliver der også tid til at tale om Ilulissat, isfjeldene, klimaforandringerne og balancen mellem en levende by og de mange turister.

"Vi er utroligt glade for, at der kommer så mange gæster til byen, men det er ikke uden udfordringer. Når vi holder første skoledag, kan det næsten være svært at komme til for turister, der gerne vil fotografere. Det samme oplever vi til barnedåb, begravelser og ved andre private begivenheder. Jeg forstår godt, at turisterne gerne vil have noget af det autentiske med hjem, men omvendt vil vi jo også gerne have et privatliv. Så det er en balance, vi skal finde sammen," siger Carla Fussing.

På højre hånd bærer Carla Fussing traditionelle inuit-tatoveringer. På tommelfingeren en napaattooq, en plante, der holder ud om vinteren. På to andre fingre har Carla to streger, der symboliserer Havets Moder.

TID

“Grønland er på mange måder blevet et symbol på klimaforandringerne. Her er de tydelige, ikke mindst omkring Ilulissat. Indlandsisen smelter, og havisen er væk, og det er især det sidste, mennesker i Grønland har deres opmærksomhed på. For de lever af havet og området omkring.”

– Minik Rosing, grønlandsk geolog og professor i geologi ved Københavns Universitet

“Tid er på den ene side meget konkret og på den anden side en helt uforståelig størrelse. I den geologiske verden arbejder vi med en tid på 4,5 mia. år, nemlig så længe, som jorden har eksisteret. Taler vi om civilisationen, er vi nede på 10.000 år. Og i de fleste samfund er det tiden, der bestemmer, hvad vi gør og skal gøre lige om lidt. Spørger du en kollega, om I skal spise frokost, vil vedkommende med stor sandsynlighed kigge på uret. Som om tiden er afgørende for, om man er sulten. Men uanset hvordan man inddeler den, så har tiden en retning.

I Grønland hænger tiden sammen med naturens meget store nærvær. Der er meget, der ikke kan planlægges. Når folk skal besøge Grønland, plejer jeg at sige, at de skal finde ud af, hvad de gerne vil opleve. Men ikke hvornår. Det må man tage, som tingene udvikler sig. Sådan er det også at bo i Grønland, i hvert fald hvis man arbejder i eller omkring de traditionelle fag. Er det dårligt vejr, kan man ikke fiske eller jage. Så må man gøre det, når det klarer op, også selvom man egentlig skulle noget andet. Når man det, så når man det. Når man det ikke, så er der ikke noget at gøre ved det.

Engang var jeg på arbejde på den grønlandske østkyst, hvor vi skulle sejle til den nedlagte bygd Skjoldungen. Vi endte med at sidde fast i isen i fem uger. Der blev tiden relativ, for der var ikke noget at stille op. Jeg kunne bare vente på, at skibet kom fri.

For en generation siden begyndte de første mennesker for alvor at tale om klimaforandringerne. Få lyttede, færre handlede. De fleste – politikere og store

Centralt i udstillingen vises autentiske iskerne-boringer hentet fra indlandsisen. De fortæller om kultur og klima tilbage til 124.000 år f.v.t. Indlandsisen er formet af lag af sne, der er faldet år efter år og gradvist er presset sammen af vægten af den efterfølgende sne.

virksomheder – havde fokus på næste valg, næste regnskab. Tidspunktet var nok rigtigt, men alligevel var det forkert, for ingen var for alvor klar til at gøre det, der skulle til.

I dag er det anderledes. Det skyldes i høj grad, at de, der dengang var børn, er blevet voksne, forbrugere og vælgere. De råber op, kræver handling og handler selv, for det er dem, der kommer til at betale regningen for min generations overforbrug og efterladenhed.

Grønland er på mange måder blevet et symbol på klimaforandringerne. Her er de tydelige, ikke mindst omkring Ilulissat. Indlandsisen smelter, og havisen er væk, og det er især det sidste, mennesker i Grønland har deres opmærksomhed på. For de lever af havet og området omkring.

Havisens forsvinden har medført kulturforandringer. Før kunne man med hundeslæde køre over havisen fra den ene bygd til den anden. Om vinteren havde man god tid. Nu bliver der fisket fra bådene hele året. Samtidig strømmer turisterne til, så fiskeri og jagt er ikke længere de eneste indtægtskilder.

Særligt Ilulissat har oplevet, at gæster kommer fra hele verden med fly og krydstogtskibe. For ved selvsyn at se klimaforandringerne og med isfjordscentret også forstå og fordybe sig i historien om isen.

Jeg var så heldig, at arkitekten bag isfjordscentret tog mig med i arbejdet omkring centrets tilblivelse. Vi kom frem til, at det skulle være et mødested. Et sted, hvor turister og lokale mødes, men også et sted, hvor tid – fortid og fremtid – mødes og bindes sammen. Her kan vi fortælle historien om, hvad is og istiderne har betydet og stadig betyder for os mennesker. Om de første stenalderfolk, der for 4.400 år siden slog sig ned, skabte bopladsen Sermermiut og blev kendt som Saqqaqfolket. Og hvordan vi gennem lagene i indlandsisen kan se vulkanudbrud, fortidens klimaforandringer og mængden af drivhusgasser i atmosfæren.

Egoistisk set har nutidens klimaforandringer været positive for Grønland. Tiderne er gunstige. Men langt de fleste grønlændere er bevidste om, at klima-forandringerne globalt set er bekymrende. Derfor skal Grønland ikke bare være et symbol, men en del af løsningen.

“Tiden er inde til at gøre noget ved de kolossale klimaforandringer, der er så tydelige, når man står ved isfjorden i Ilulissat. Grønland skal ikke blot være et symbol på udfordringerne, men også en del af løsningen.”

MINIK ROSING

Minik Rosing er en grønlandsk verdenskendt geolog og siden 2000 professor i geologi ved Københavns Universitet, Geologisk Museum.

Rosing arbejder med livets effekt på den geologiske evolution af Jordens kontinenter, oceaner og klima. Han har bl.a. opdaget spor af liv i et 3.800 mio. år gammelt grønlandsk klippestykke. Dermed kunne han påvise, at levende organismer trivedes på Jorden 300 mio. år tidligere end hidtil dokumenteret.

Ud over sit arbejde som geolog har Minik Rosing udgivet en række bøger og er en efterspurgt foredragsholder. Han bevæger sig ofte et sted mellem forskning og kunst og har således f.eks. deltaget i det arkitektoniske arbejde med Ilulissat Isfjordscenter og var hovedkurator på Danmarks bidrag – Possible Greenland – ved Den Internationale Arkitekturbiennale i Venedig i 2012.

Essayet er skrevet af Steen Breiner på baggrund af interview med Minik Rosing

Gennem de seneste år har jeg sammen med et hold forskere arbejdet med det, vi kalder gletsjermel. Det er det klippemateriale, som gletsjerne maler af fjeldene i Grønland og tager med. Melet er fyldt med mineraler, som kan bruges som naturlig gødning på marker i andre verdensdele, særligt i tropiske egne. Der, hvor vi har prøvet det af, er udbyttet 30-50 procent højere. Det skal vi selvfølgelig udnytte, ligesom vi skal udnytte, at smeltevandet fra indlandsisen giver mulighed for at lave vandkraftværker, der kan producere ren energi.

Mennesket har skabt klimakrisen, men vi skal ikke skamme os så meget, at vi ikke udnytter de muligheder, vi har, for at rette op på problemerne. Det vil være helt dumt. Og vi har ikke tid til at være dumme.

Når fremtidens geologer om 10.000 år kigger på lagene i indlandsisen eller i en klippe, vil de kunne se, at koncentrationen af drivhusgasser steg voldsomt i vores tid. Jeg håber, at de også kan se, at der skete en udfladning eller måske ligefrem et fald."

VORES KULTUR OG NATUR SKAL FORMIDLES LEVENDE OG ENGAGERET

Pauline Knudsen, leder af Greenland Visitor Center

Som arkæolog har Pauline Knudsen tilbragt en stor del af sit liv ude i naturen. Nu har hun ansvaret for at formidle Grønlands natur og historie til turisterne og landets børn og unge.

Såvel turister som lokale skolebørn skal fascineres og engageres, når de besøger Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter eller et af de andre fem besøgscentre, der er på vej i Grønland. Pauline Knudsen har ansvaret for at føre de store ambitioner ud i livet.

Alle sanser er i brug, når skoleklasser fra Ilulissat besøger isfjordscentret. Målet er ikke bare at lære de unge om Grønland og naturen, men også at gøre de unge så interesserede, at de måske selv vælger at gøre formidling af kultur- og naturhistorie til en levevej.

Der kan være mange grunde til at skifte retning i livet. For Pauline Knudsen var det en erkendelse af, at som arkæolog kommer der et tidspunkt, hvor det ikke længere er nemt at lave feltarbejde i den grønlandske natur og hoppe rundt på fjeldene.

"Så alderen var nok den primære grund til, at jeg var begyndt at overveje at lave noget andet. Og da jeg så, at Grønlands Selvstyre søgte en leder af Greenland Visitor Center, var der noget i mig, som sagde, at det job ville jeg have," siger Pauline.

Greenland Visitor Center er en ny national institution, der med tiden skal drive seks besøgscentre. Et i hver af de fem grønlandske kommuner og et ekstra i Østgrønland. Besøgscentrene etableres, fordi der er en stigende interesse for Grønland som turistdestination.

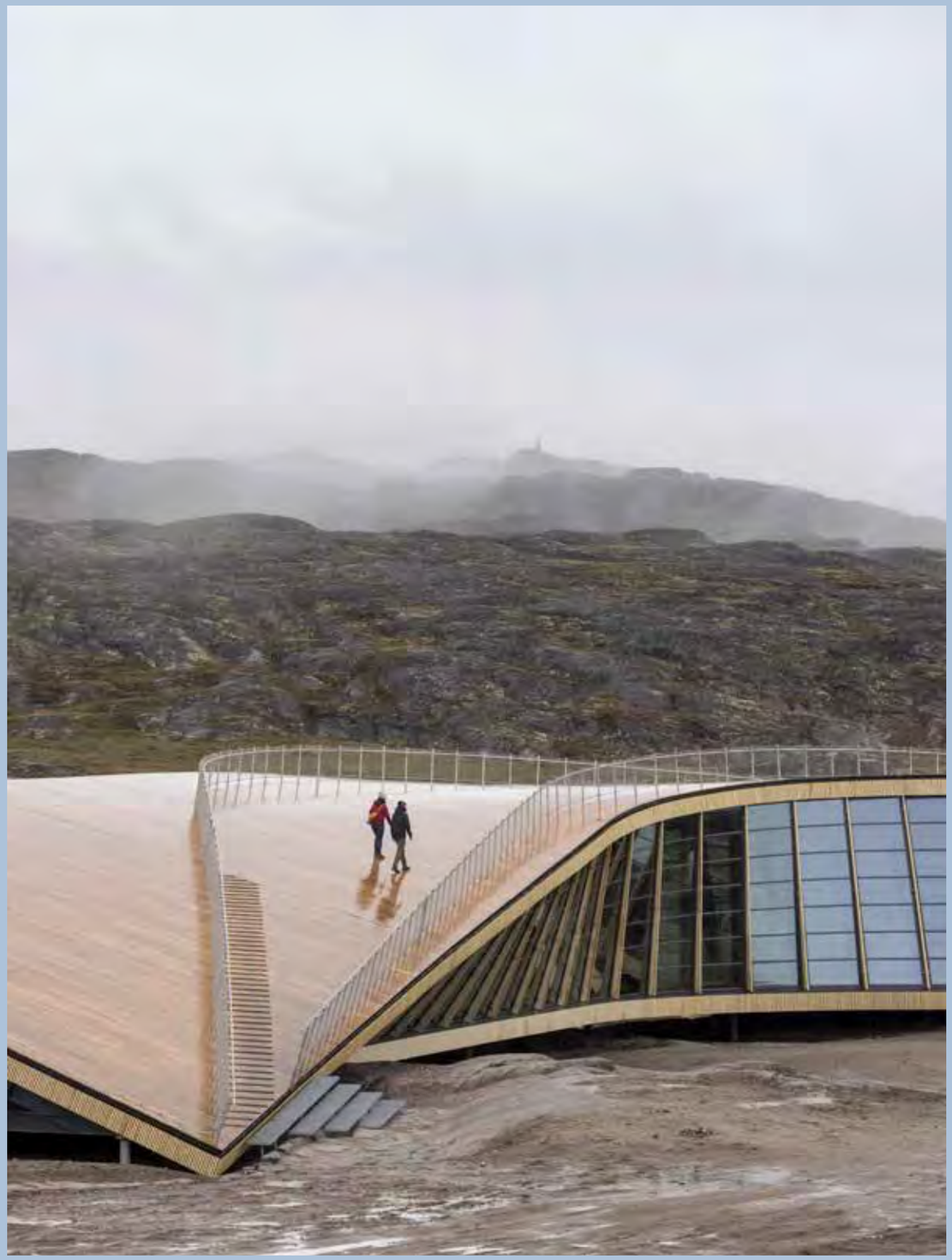
"Derfor skal vi arbejde med at skabe gode destinationer og oplevelsesmuligheder for turisterne. Vi skal ikke konkurrere med det private erhvervsliv, så vi skal hverken drive restaurant eller konferencested, men i stedet være et supplement. En ekstra grund til at komme på besøg," siger Pauline.

Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter er et af de seks besøgscentre. Og det første, der har slået dørene op. Her kan de besøgende rejse gennem tiden i udstillingen 'Sermeq pillugu Oqaluttuaq – Fortællingen om is'.

LEVENDE UDSTILLING

Kangia – Ilulissat Isfjord rummer den nordlige halvkugles største og mest aktivt kælvende gletsjer, Sermeq Kujalleq. Herfra kastes isfjeldene, der driver majestætisk gennem isfjorden mod udmundingen ved Ilulissat. Den syv kilometer brede gletsjer producerer hvert år 35 kubikkilometer is.

Gletsjeren har til alle tider været en livsnerve for de mennesker, der bor ved Disko Bugt. Om sommeren, når isen trak sig tilbage og dyrene kom ind til kysten, rejste inuitterne til sommerbopladserne for at fange rensdyr, ørred og hellefisk. Både fiskere og fangere har haft deres levebrød i det gunstige naturområde, og i dag, hvor havet omkring Ilulissat er isfrit, fanges der primært hellefisk og rejer.

Det er også ved isfjorden, at de menneskeskabte klimaforandringer er tydelige. Afsmeltningen af Sermeq Kujalleq er accelererende, og gletsjeren har trukket sig mange kilometer tilbage. Temperaturerne i Arktis er siden 1850 steget med dobbelt så høj hastighed som på resten af kloden.

Det er netop de to elementer, isen og klimaforandringerne, udstillingen i isfjordscentret koncentrerer sig om. En udstilling, der er udviklet og designet af JAC Studios og primært er bygget op om digitale og audiovisuelle udstillingselementer, som stimulerer sanserne og indbyder til refleksion, både under og efter besøget.

"Udstillingen er en fornyelse af den måde, fortiden normalt formidles i Grønland, hvor genstande stilles op i rækkefølge, så man kan kigge på dem. På isfjordscentret har vi ønsket at lave en udstilling, der er mere levende og tilgængelig. Vi har noget at byde på, vores kultur, natur og klimaet, som mange ikke kender til. De kommer til Grønland for at se klimaforandringerne og isen, der smelter, og den har vi grebet i

udstillingen. Vi vil gerne have, at folk forstår, at det er alvor," forklarer Pauline.

Ud over at gøre turisterne klogere har isfjordscentret også en skoletjeneste, hvor alle Ilulissats skoleklasser kommer på besøg. Det glæder besøgscenterchefen, der selv har været underviser tidligere.

"Det giver så meget, når man ser, at det, man fortæller, fænger hos de unge. At man kan give andre en interesse for de emner, man selv er glad for. Derfor skal vi også vise de unge, at det at formidle kultur- og naturhistorie faktisk også kan være en levevej, ikke mindst i en fremtid med flere turister, der gerne vil vide mere om Grønland," siger Pauline.

UFORGLEMMELIG OPLEVELSE

Hun er selv født i Upernavik og har arbejdet og boet i flere byer i Vestgrønland. I dag har hun kontor i hovedstaden, Nuuk, men har de sidste par år ofte taget flyveren til Ilulissat for at følge byggeriet af isfjordscentret.

"Det er så fascinerende at se isstrømmen flyde ud af fjorden. Og hvalerne, der spiser ved isen. Der gik det op for mig, at is ikke er død masse. Strømmene omkring isfjeldene skaber turbulens, der hvirvler bunden op til gavn for produktionen af planteplankton. Og det er det, som bl.a. hvalerne lever af. Så et isfjeld er ikke bare et isfjeld. Det er grundlag for en masse liv," siger Pauline, der har et godt råd til turisterne:

"Se udstillingen, og gå så ud langs fjorden. Hør hvalernes blåst, og se de store isfjelde, når de flyder forbi. Er man heldig, kan man også se et af dem vende sig. Det er oplevelser, man aldrig glemmer."

Umiddelbart virker et isfjeld som en død masse, men faktisk er det grundlag for liv. Strømmene omkring isfjeldet hvirvler bunden op, hvilket øger mængden af planteplankton, som hvalerne lever af. Derfor kan man også ofte opleve hvaler i isfjorden.

En sneugle, der svæver lavt hen over landskabet. Arkitektfirmaet Dorte Mandrup forvandlede store visioner og ambitioner til en bygning, der med sin unikke arkitektur i sig selv er en rejse værd og samtidig er et mødested for de lokale indbyggere.

ARKITEKTUREN

"Vores udgangspunkt var at tegne en bygning, der skulle samle de stedbundne kvaliteter og både understrege og løfte dem. Stedet og indholdet skulle bestemme bygningen," siger Dorte Mandrup om arbejdet med at udforme isfjordscentret i Ilulissat.

For den internationalt anerkendte arkitekt Dorte Mandrup er det en ganske særlig følelse, hver gang en bygning, som hun og hendes team har tegnet, begynder at vokse frem på byggepladsen.

"Så ved jeg med sikkerhed, at byggeriet bliver til noget. Indtil da er der mange ting, der kan gå galt. Vi har været i nogle konkurrencer, som vi har vundet, hvor der så sker noget, som gør, at byggeriet aldrig realiseres. Og så har vi været med i endnu flere konkurrencer, som vi ikke har vundet. Med Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter var vi blot en af flere virkelig dygtige tegnestuer, der bød ind," siger Dorte Mandrup.

Siden 1999 har hun drevet egen tegnestue med i dag omkring 75 ansatte midt i København. Tegnestuen har gennem årene stået bag markante byggerier. I de senere år har Dorte Mandrup formgivet flere projekter, f.eks Vadehavscentret i Vestjylland, der ligesom isfjordscentret er beliggende ved et UNESCO-verdensarvsnaturområde.

Erfaring og kompetencer var derfor på plads, da arkitektfirmaet Dorte Mandrup i 2015 gennem en prækvalifikation blev en af seks tegnestuer, der skulle konkurrere om at tegne Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter. Bag konkurrencen stod et partnerskab bestående af Grønlands Selvstyre, Avannaata Kommunia og den filantropiske forening Realdania. Ambitionerne var store, partnerskabet ønskede et unikt byggeri. Der blev derfor afsat et samlet budget på over 150 mio. kr.

Ilulissat har – med sin placering, hvor isfjorden løber ud i Disko Bugt – i udgangspunktet noget helt enestående at byde på. Men foranalysen, som partnerskabet fik lavet, viste en sammenhæng mellem antallet af turister og mængden af attraktioner. Isfjordscentret skulle altså ikke blot understøtte isfjorden, men være så enestående, at det i sig selv ville bidrage til, at lidt flere turister kom til Ilulissat og blev længere.

VIDEN, TURISME OG MØDESTED

Det nye isfjordscenter skulle opfylde tre formål, som alle skulle tænkes ind i arkitekturen: Formidle viden om isfjorden, naturen, kulturhistorien samt de tydelige, globale klimaforandringer. Understøtte den lokale og nationale turismestrategi og fungere som ankomststed for besøgende ved isfjorden. Og lige så vigtigt være et mødested for byens indbyggere.

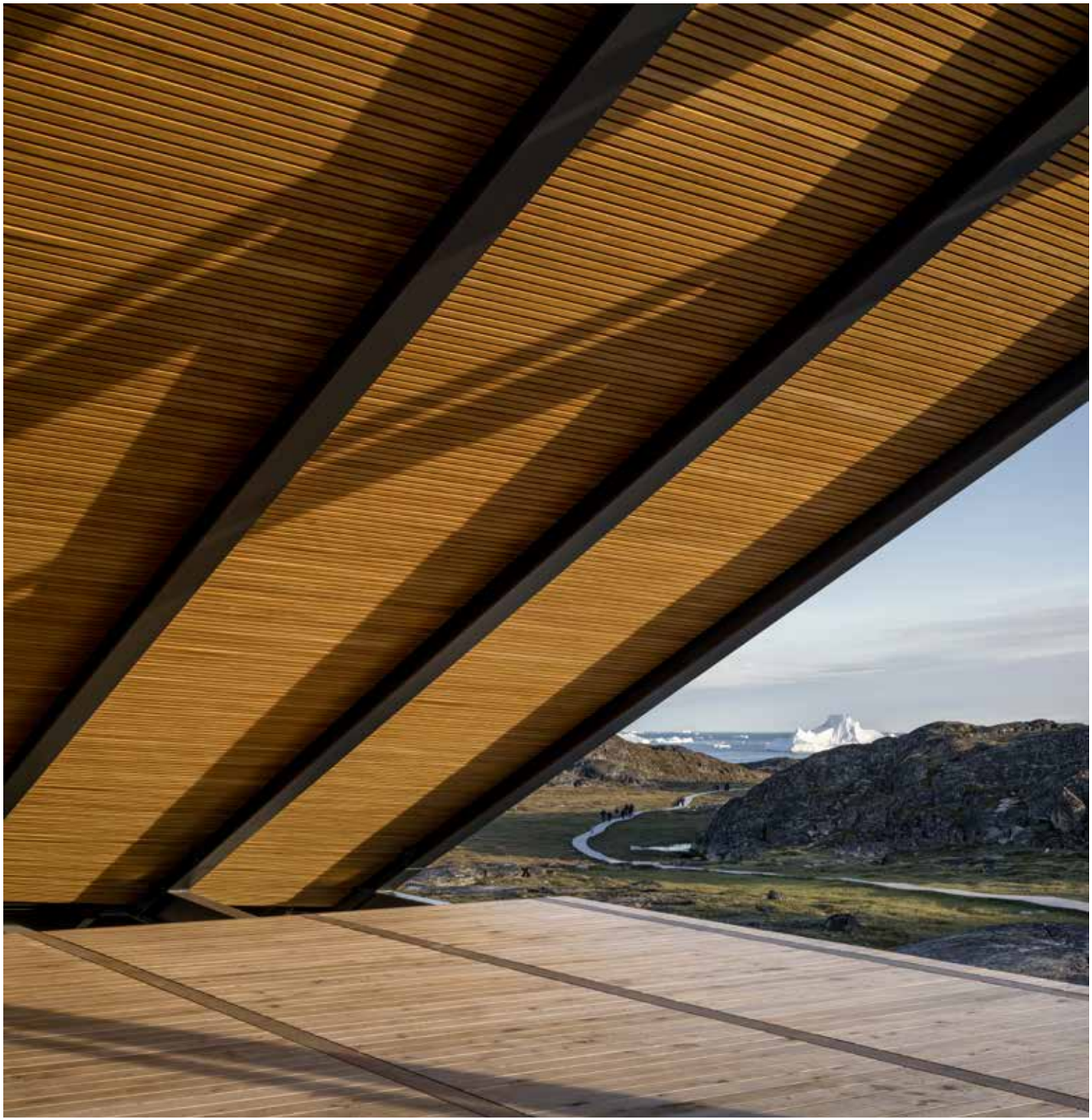
Partnerskabet havde desuden en ambition om en bygning med stor respekt for det særlige sted, den lokale natur og kultur og med fokus på bæredygtighed.

Hvad der derimod ikke var en del af arkitektkonkurrencen, var selve udstillingen. Den valgte partnerskabet at igangsætte tidligt i forløbet gennem et samarbejde med de danske udstillingsarkitekter JAC Studios, der er specialiseret

I hver ende af isfjordscentret er der åbne overdækninger, hvor besøgende og forbipasserende kan finde læ for sne og vind. Samtidig fungerer de to overdækninger sammen med taget som mødesteder, både for turister og for lokale.

i at designe udstillinger verden over. Arkitekterne skulle i deres forslag vise, hvordan de ville gøre bygningen og udstillingen til en symbiose.

Arkitektkonkurrencen blev delt op i to faser. I første del var alle seks tegnestuer med, men kun tre ville gå videre til den sidste og afgørende fase. Til en start blev de seks teams inviteret til Ilulissat, hvor det for Dorte Mandrup og hendes team især handlede om at få et overblik over selve området og en fornemmelse af, hvad der var muligt.

"Vi kunne ikke måle skala på grunden, for der var hverken træer eller huse, så vi havde ingen referencepunkter. Derfor samlede vi alle de informationer, vi kunne, og fik lavet en overflyvning for at få et godt indtryk af landskabet. Det brugte vi til at bygge en model af landskabet hjemme på tegnestuen, hvor vi tjekkede med omkring 100 snit fra området for at sikre os, at det, vi ville lave, ikke influerede med udsynet fra UNESCO-området. Vi arbejdede med analyser, test og mange, mange modeller for at finde en løsning. I udgangspunktet er man nødt til at være meget ydmyg og åben i forhold til de informationer, vi har taget med hjem og så respondere på dem," siger Dorte Mandrup.

En af overvejelserne var, om isfjordscentret skulle graves ned. Den idé gik tegnestuen dog væk fra igen, fordi det ville indebære, at man skulle sprænge en stor del af grundfjeldet. Det blev også overvejet at lave et tårn, så selve bygningen kunne ligge lavt, mens isfjorden ville kunne ses fra tårnet. Den tanke blev også opgivet, fordi tårnet ville blive for synligt i landskabet.

Til sidst endte tegnestuen med en boomerang-formet bygning med et tredimensionelt, dynamisk udtryk, hvor taget blev inddraget som en udsigtsplatform, hvorfra der var udsigt til isfjorden.

SNEUGLENS VINGEFANG

"Vores udgangspunkt var at tegne en bygning, der skulle samle de stedbundne kvaliteter og både understrege og løfte dem. Stedet og indholdet skulle bestemme bygningen, så vi valgte at tegne den her unikke bygning, der nærmest hang helt ude på kanten af klippen. Vi ville ikke lave et ikonbyggeri, der kunne have ligget hvor som helst i verden, men bygningen måtte selvfølgelig gerne blive et ikon med tiden. Derudover var det naturligt for os, at et udstillingshus med tilhørende café skulle være i ét plan. Hele flowet i en udstilling fungerer bedst i en etage," siger Dorte Mandrup.

Arkitekteamet endte med i udformningen at lade sig inspirere af sneuglens vingefang. Sneuglen er en stor, kraftigt bygget ugle, der bl.a. yngler i det nord- og nordøstlige Grønland, og den flyver meget lavt hen over landskabet. Samtidig blev bygningen løftet op fra grunden for at give et visuelt indtryk af, at isfjordscentret svævede over klipperne. Ud over at referere til den svævende sneugle med vingerne

"Det var første gang, jeg opdagede, hvad arkitektur er i forhold til natur. Nemlig at det også er at skabe beskyttelse for mennesker. Det har jeg aldrig arbejdet med før, for i Danmark har vi ikke farlig natur. Man kan heller ikke fare vild i Danmark, men man kan meget let fare vild i Grønland. Hvis man går den forkerte vej, er man hurtigt fortabt."

– Dorte Mandrup, arkitekt

DOMMERKOMITÉENS
7 MEDLEMMER

Lars Autrup, projektchef, Realdania

Thue Christiansen, kunstner,
udpeget af Grønlands Selvstyre

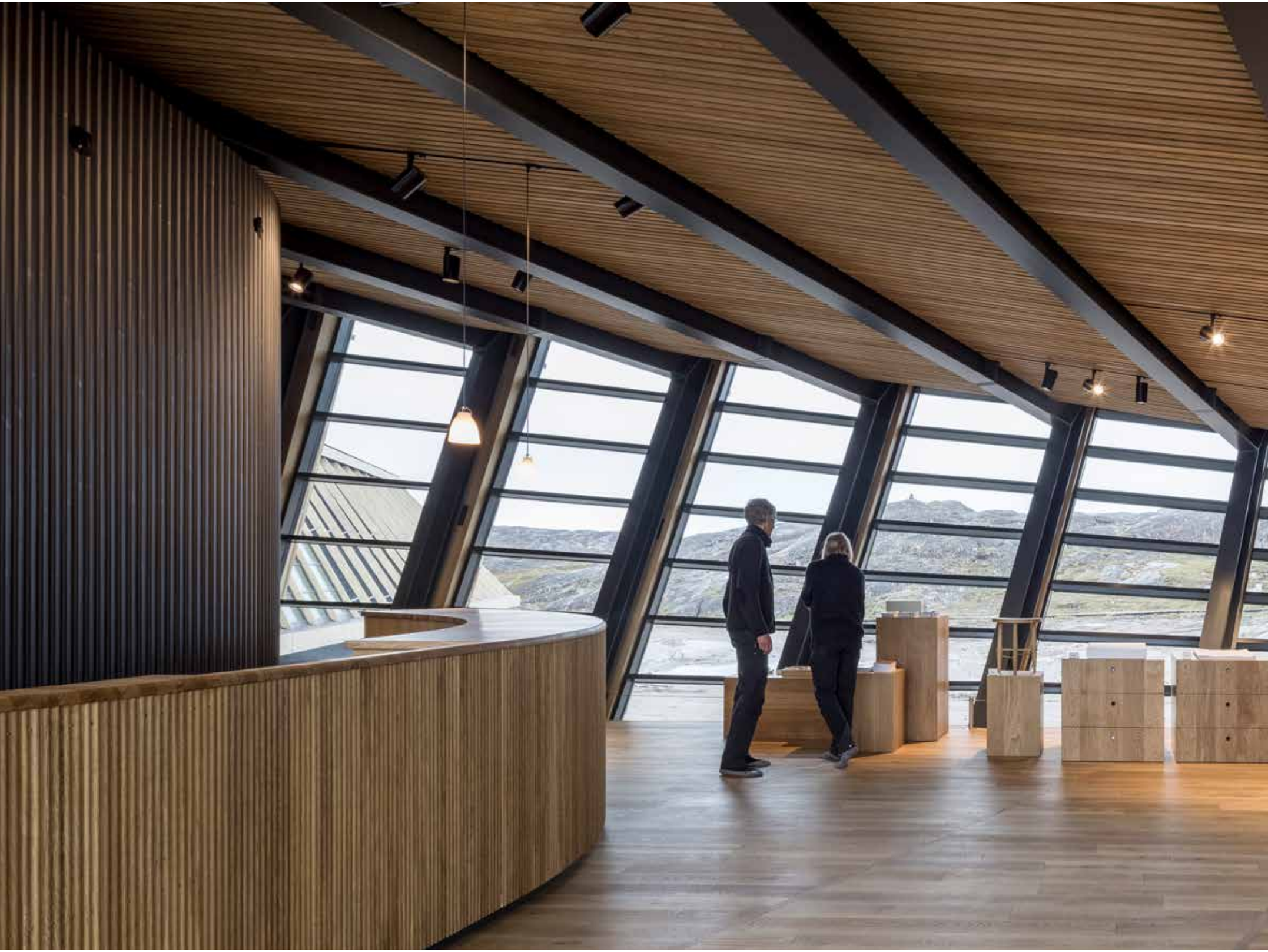
Ono Fleischer, udpeget af Qaasuitsup
(nu Avannaata) Kommunia

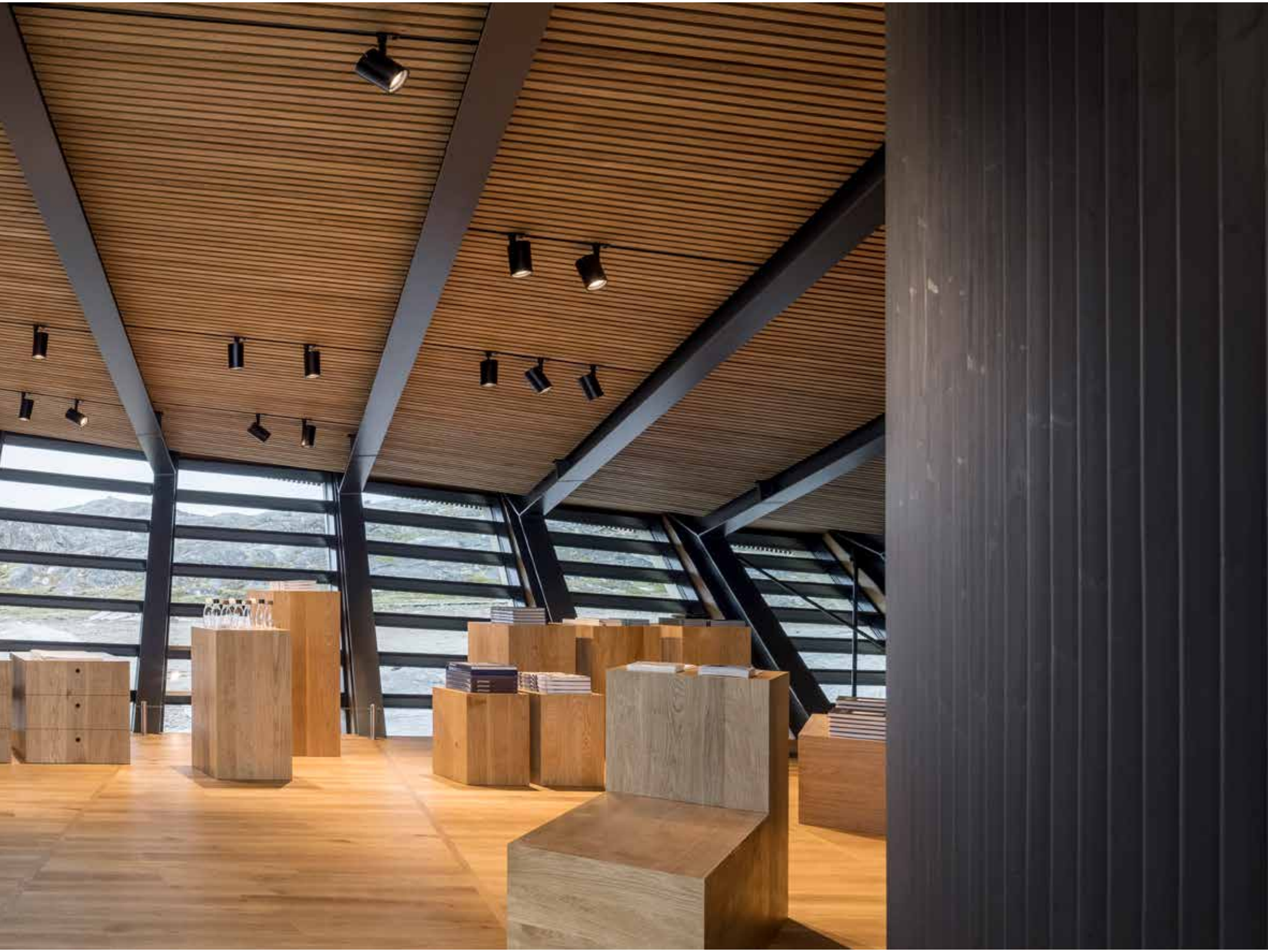
Hans Peter Svendler, særlig rådgiver

Jan Søndergaard, professor,
arkitekt, partner, KHR Arkitekter

Torben Schønherr, landskabsarkitekt,
arkitekt, seniorpartner, Schønherr A/S

Carsten Rode, professor, ingeniør,
DTU BYG.

“Noget af det allervigtigste for os var, at isfjordscentret skulle være for alle. Og det synes jeg, at vi er lykkedes med. Jeg har forstået, at man på grønlandsk i starten kaldte det for ‘stedet for turister’, men nu kalder det ‘stedet for enhver’. Det er en kæmpe forskel, som jeg er enormt stolt af.”

– Dorte Mandrup, arkitekt

spredt ud var der også en anden årsag til den løsning, forklarer Dorte Mandrup:

“Det tager meget lang tid at reetablere flora og fauna på Grønland. Det er et skrøbeligt landskab. Så for at sprænge så lidt som muligt og influere så lidt som muligt på landskabet løftede vi os op over grunden og placerede bygningen på stolper,” siger hun. “Det handler om at være ydmyg og om en grundlæggende respekt for landskabet og den enorme tid, det har været om at forme sig. Vi mennesker har kun været her kort tid, og vi skal være ydmyge i forhold til, hvad vi gør ved naturen. Landskabet er permanent, og bygningen er sekundær.”

Teamet lærte undervejs i deres arbejde, hvor stor en faktor sneen var i forhold til arkitekturen. Oftest er indgangen et sted, hvor der er læ, men sne lægger sig netop, hvor der er stille. Altså måtte indgangen placeres, hvor der var blæst, hvilket blev testet med en model i en vindtunnel. Erfaringerne herfra blev også brugt til at placere to åbne overdækninger, hvor besøgende og forbipasserende kunne finde læ for vind og sne.

“Det var første gang, jeg opdagede, hvad arkitektur er i forhold til natur. Nemlig at det også er at skabe beskyttelse for mennesker. Det har jeg aldrig arbejdet med før, for i Danmark har vi ikke farlig natur. Man kan heller ikke fare vild i Danmark, men man kan meget let fare vild i Grønland. Hvis man går den forkerte vej, er man hurtigt fortabt.”

I skitseringsfasen blev det klart, at vind og sne ikke var den eneste udfordring, naturen havde at byde på. Bygningen blev tegnet med en enorm glasfacade, og ud fra et bæredygtighedsprincip var det vigtigt at få udnyttet den passive solvarme. Omvendt skulle man undgå overophedning om sommeren, hvor solen aldrig går ned. Det blev løst ved at dreje bygningen en lille smule.

“I starten af skitseringsprocessen arbejdede vi meget med det funktionelle, men også med at fange alle de detaljer, som har en form for dilemma. Hvordan er overgangen mellem inde og ude, når der er så stor en forskel mellem inde- og udetemperaturen om vinteren? Hvordan ser de tekniske løsninger egentlig ud? Hvordan kan vi med en højisoleret bygning og 30 graders kulde udenfor sikre dugpunkter og undgå kondens? Vi kunne f.eks. ikke lade trækonstruktionen gå fra inde til ude, som vi ville gøre andre steder i verden, for så ville der opstå et kondenspunkt, og træet ville rådne. Jeg ved godt, at mange nok tror, at en arkitekts arbejde primært er at tegne noget flot, men vi brugte meget tid på at lave denne her bygning så teknisk sikker som muligt,” siger Dorte Mandrup.

TAGET BLEV TIL MØDESTED

Det var en bunden opgave for alle seks tegnestuer i konkurrencen, at IIulissat Isfjordscenter ikke blot skulle være et sted for turister, men også skulle være et mødested for de lokale og andre, der ikke nødvendigvis ville besøge udstillingen. Da isfjordscentret skulle ligge i knudepunktet for vandreruterne, valgte Dorte Mandrup at inddrage bygningens tag som en del af disse.

Ilulissat Isfjordscenter ligger som et knudepunkt ved vandreruterne mellem byen og isfjorden. Derfor valgte arkitekt Dorte Mandrup at gøre bygningens tag tilgængeligt og til en del af ruterne. Fra taget har de besøgende en panoramaudsigt over fjorden og de store isfjelde.

Dorte Mandrup har besøgt Ilulissat og det UNESCO-beskyttede område uden for byen flere gange og er stolt af isfjordscentret. Særligt gør det indtryk på hende, at byens borgere har taget bygningen til sig.

"Vi ville gøre taget til en del af turen. Tanken var, at når man kom ned fra taget på den anden side, havde man lagt byen bag sig og kunne bevæge sig ud til isfjorden ad de ruter, der er anlagt. Samtidig skulle taget være et sted, hvor alle – både besøgende og lokale – kunne mødes, tage billeder eller bare nyde udsigten. Et offentligt sted i bedste forstand. Og så blev cafeen selvfølgelig også dimensioneret med plads til lokale fester, foredrag og begivenheder uden for turistsæsonen," siger Dorte Mandrup.

I foråret 2016 mødtes dommerkomitéen i Kangerlussuaq. De syv medlemmer og en række rådgivere havde til opgave at se på de seks forslag tegnet af arkitekter fra Island, Norge, Tyskland, Japan og Danmark. Dommerkomitéen bestod af tre arkitekter, en landskabsarkitekt, en ingeniør med stor erfaring i arktisk byggeri, en kunstner og en ekspeditionsleder. Den brede sammensætning var et bevidst valg, for at få nuanceret vurderingerne.

Der var relativt hurtigt enighed om, hvilke tre projekter som skulle fortsætte. De tre finalister gik i dialog med partnerskabet, hvor arkitektoniske greb blev udfordret og ændringer diskuteret, inden tegnestuerne gjorde deres projekter færdige.

Nogle måneder senere mødtes dommerkomitéen igen i Kangerlussuaq for at træffe den endelige beslutning. Også her var der relativt hurtigt enighed. Dorte Mandrups forslag til det nye Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter vandt, fordi det, som dommerkomitéen formulerede det, "er et meget poetisk og fremsynet projekt, hvis arkitektoniske helhed understøtter den overordnede vision på smukkeste vis. Den nye bygning vil med respekt for landskabet indgå i et flot samspil med det spektakulære naturområde."

Dorte Mandrup husker endnu følelsen, da telefonen ringede og hun fik besked om, at hun og hendes team havde vundet.

"Jeg blev virkelig glad. Det var en af de konkurrencer, som vi virkelig gerne ville vinde. Et drømmeprojekt, som har utrolig stor betydning for både mig selv og tegnestuen, og et projekt, der havde været længe undervejs. Vi havde sommerfest et par dage efter opkaldet, og jeg kan roligt sige, at vi fejrede det," smiler Dorte Mandrup.

Når hun i dag ser på den færdige bygning, er det med en følelse af stolthed. Ikke bare over, at sneuglen er landet sådan, som hun havde ønsket og håbet, men også over, at den har opnået de andre mål, der blev sat i begyndelsen.

"Noget af det allervigtigste for os var, at isfjordscentret skulle være for alle. Og det synes jeg, at vi er lykkedes med. Jeg har forstået, at man på grønlandsk i starten kaldte det for 'stedet for turister', men nu kalder det 'stedet for enhver'. Det er en kæmpe forskel, som jeg er enormt stolt af."

ET SAMLINGSPUNKT FOR TURISTER OG LOKALBEFOLKNINGEN

Elisabeth Momme, leder af Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter

Elisabeth Momme er født i Grønland, men rejste som teenager til Danmark for at uddanne sig og har boet der hele sit voksne liv. Nu er hun vendt tilbage til det land, hvor hun har sine rødder, og er glad for at være med til at forme indholdet i isfjordscentret.

Når man skaber noget så unikt i et lille samfund som Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter, skal det være i brug hele året. Derfor skal huset summe af liv og muligheder for byens borgere, når vintermørket sænker sig og turisterne er væk, siger lederen af isfjordscentret, Elisabeth Momme. Med jobbet er hun vendt tilbage til det Grønland, hun kalder sit hjem.

Som gæst i Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter bliver man som det første bedt om at tage skoene af. Umiddelbart kan det virke mærkeligt, nærmest grænseoverskridende, men det er det ikke. For i Grønland er det en tradition, at man tager skoene af inden døre, også når man er gæst.

"Det handler simpelthen om, at man ikke skal tage skidt med indenfor. Om vinteren ville gulvene sejle i sne og sjap. Om sommeren sætter sten, grus og skarpe genstande sig fast i sålerne, og det ville ridse gulvene," forklarer Elisabeth Momme, der er leder af isfjordscentret.

Hun går selv med filtsko på jobbet. Og når hun jævnligt er gæst til en kaffemik, som er en traditionel grønlandsk sammenkomst, stiller hun som alle andre skoene i entreen. Er det en stor sammenkomst, kan det af og til skabe noget forvirring, når man skal finde sine sko igen. På isfjordscentret bør det være nemmere, for her er et rum specifikt til skoene.

"Faktisk har det haft et par andre positive effekter, at gæsterne tager fodtøjet af. Vi sparer en formue i rengøring og vedligehold af vores flotte egetræsgulv, og så er gæsterne selv meget glade for, at her er så rent og stille. Det giver en hjemlig fornemmelse at gå på strømpesokker. Så kan man vippe med tæerne, mens man ser på is," siger Elisabeth Momme.

BYENS HUS

De fleste ledere af en stor, ny attraktion ville formentlig være mere end frustrerede over, at en pandemi pludselig sætter en stopper for den officielle åbning med besøg af prominente gæster, herunder Dronningen. Men ikke Elisabeth Momme. Man måtte i sommeren 2021 aflyse indvielsen af Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter på grund af COVID-19, men Elisabeth Momme beskriver situationen som "heldigere end heldig".

"I stedet blev det til en indvielse for hele Ilulissat. Borgmesteren holdt en kort tale, og så var der kaffemik og åbent hus. Der kom omkring 1.000 gæster, altså flere end hver femte borger. Så nu er det byens hus, for borgerne fik lov at tage det til sig først. Det er essentielt for stedets fremtid," siger Elisabeth Momme.

Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter er skabt til at fortælle historien om is. Om isens livscyklus, det rige liv ved isfjorden og menneskets tilværelse her gennem tusinder af år. Samt om klimaforandringerne og den indvirkning, de har på områdets økosystemer.

"Udstillingen er først og fremmest en fremstilling af fakta, så man bedre kan forstå, hvad der sker. At du ikke kan være ligeglad med, at isen smelter, selvom du ikke bor her. At den globale opvarmning har sat ting i gang, som påvirker os alle. Vi taler ikke i udstillingen direkte om selve klimaforandringen, men vi har modeller, der viser, at den store gletsjer Sermeq Kujalleq,

Da Ilulissat Isfjordscenter åbnede, var Grønland lukket for indrejse på grund af COVID-19, så gæster fra udlandet kunne ikke nå frem. I stedet blev byens borgere inviteret til åbning med kaffe, kage og tale fra borgmesteren. Omkring 1.000 borgere mødte frem.

der kælver ud i isfjorden, på 6.000 år har trukket sig 70 kilometer tilbage. Dengang lå fronten helt ude ved fjordmundingen, der hvor isfjordscentret ligger i dag, men nu skal man langt ind i fjorden for at se den," siger Elisabeth Momme.

"Og så lyder 6.000 år jo af enormt lang tid, så det kan måske være svært helt at forstå problemet. Man skal bare huske, at det gik meget langsomt indtil for omkring 150 år siden, men nu går det rigtig hurtigt. Det er det, vi viser i vores udstilling," tilføjer hun.

Isfjordscentret vil med sin udstilling gerne bringe den forskning, der normalt foregår i snævre cirkler, ud på en tilgængelig måde, så almindelige mennesker kan forstå den og forholde sig til den. Og forstå, at vi mennesker ikke kan kontrollere naturen, og at vores tilstedeværelse er en del af klimaudfordringen, som vi skal arbejde sammen om at minimere.

Udstillingen rummer bl.a. store bøger, som bliver studeret flittigt.

"Gæsterne er vilde med de bøger. Al den viden, de indeholder, er vi i gang med at inddrage til undervisningsbrug. Der er brug for materiale, der er lavet i Grønland, som relaterer sig til vores natur, og hvor man gør brug af den viden, som generationer af grønlændere har opbygget. Det betyder meget for den nationale selvforståelse," siger Elisabeth Momme.

BARN AF GRØNLAND

Selvom lederen af isfjordscentret har boet stort set hele sit voksne liv i Danmark og har danske forældre, siger hun "vi" og "os", når hun taler om Grønland og grønlænderne. Vi skal over 60 år tilbage i tiden for at finde forklaringen på hvorfor. Dengang hærgede en tuberkuloseepidemi i Grønland, og Elisabeth Mommes forældre tog som unge af sted fra Danmark for at være med til at starte Dronning Ingrids Sanatorium i Nuuk. Der blev de, til de gik på pension.

"Jeg er heldig, synes jeg, at mine forældre tilfældigvis bosatte sig i Grønland og fik mig og min søster her, og at jeg havde hele min barndom og ungdom i dette vidunderlige land. For et barn var det en fantastisk oplevelse af frihed og et sted, hvor man måtte gøre alt det, man nok ikke fik lov til på en villavej i Danmark. Det var som at bo i et opfinderkontor, for vi kunne jo ikke bare købe alting, så vi hjalp hinanden og kunne få de forhåndenværende søm omdannet til den reservedel, vi ikke kunne skaffe," siger Elisabeth Momme.

For hende var det største, hun fik med fra sin opvækst, oplevelsen af, at man som barn havde en rolle. Man skulle ordne båden eller gøre sig nyttig ved en jagt eller på fiskeri. Der var brug for én.

"Jeg lærte, hvor mange kompetencer der skal puljes, hvis ting skal lykkes. Nogle gange kan det kræve et helt samfund. Men det var også en gave at være tæt på mine

forældre, både i hverdagslivet og i deres arbejdsliv," siger hun.

Da Elisabeth Momme kom i skole, blev klasserne delt op i dansk- og grønlandsktalende. For dem, der talte dansk, var der ikke undervisning i grønlandsk, heller ikke selvom man var af grønlandsk familie. Holdningen dengang var, at alle skulle tale dansk for at kunne komme videre i uddannelsessystemet, som udelukkende foregik på dansk. Derfor gled sproget ud, og Elisabeth Momme fik aldrig lært hverken at læse, forstå eller tale grønlandsk.

Men sjælen har trods et langt liv i Danmark altid været grønlandsk. Så selvom Elisabeth Momme har nået en alder, hvor de fleste ville overveje at gå på pension, valgte hun at hive hele sin tilværelse op ved rødderne og sige farvel til jobbet gennem 21 år for at tage til Ilulissat, da muligheden viste sig.

"Jeg ville hjem. Det har jeg altid vidst, at jeg skulle. Det var en nem beslutning at træffe, og jeg har ikke på noget tidspunkt været nervøs for, om det nu skulle gå. Ilulissat er en venlig by, som jeg føler mig som en del af. Samtidig har jeg min søster, svoger og mange venner i Nuuk fra dengang, jeg boede her. De var søde nok til at advare mig og sige, at alt var forandret, men allerede i lufthavnen kunne jeg mærke, at alt er, som det plejer. Den kropslige erindring trådte i kraft med det samme. Landet og naturen er så stort, at forandringerne nærmest ikke syner," siger hun.

BY I HASTIG UDVIKLING

Isfjordscentret er dog et bevis på den forandring, Ilulissat hastigt er i gang med at gennemgå. I løbet af få årtier er byen blevet Grønlands største turistdestination, og selvom Ilulissat stadig primært er et fiskersamfund, kommer der flere og flere jobs i turismeindustrien. Hoteller og andre overnatningssteder åbner løbende, og krydstogtskibe lægger til dagligt i turistsæsonen fra juni til september.

Netop sommermånederne er også isfjordscentrets højsæson. Men centret har åbent hele året, også når vintermørket sænker sig og turisterne er væk, understreger Elisabeth Momme.

"Vi har tilbud til skolerne, koncerter, foredrag og andre aktiviteter. Vi ønsker at være en del af den gode udvikling og give noget til byen. Vi ser os som en gave, og det tror jeg også, at borgerne i byen gør," tilføjer hun.

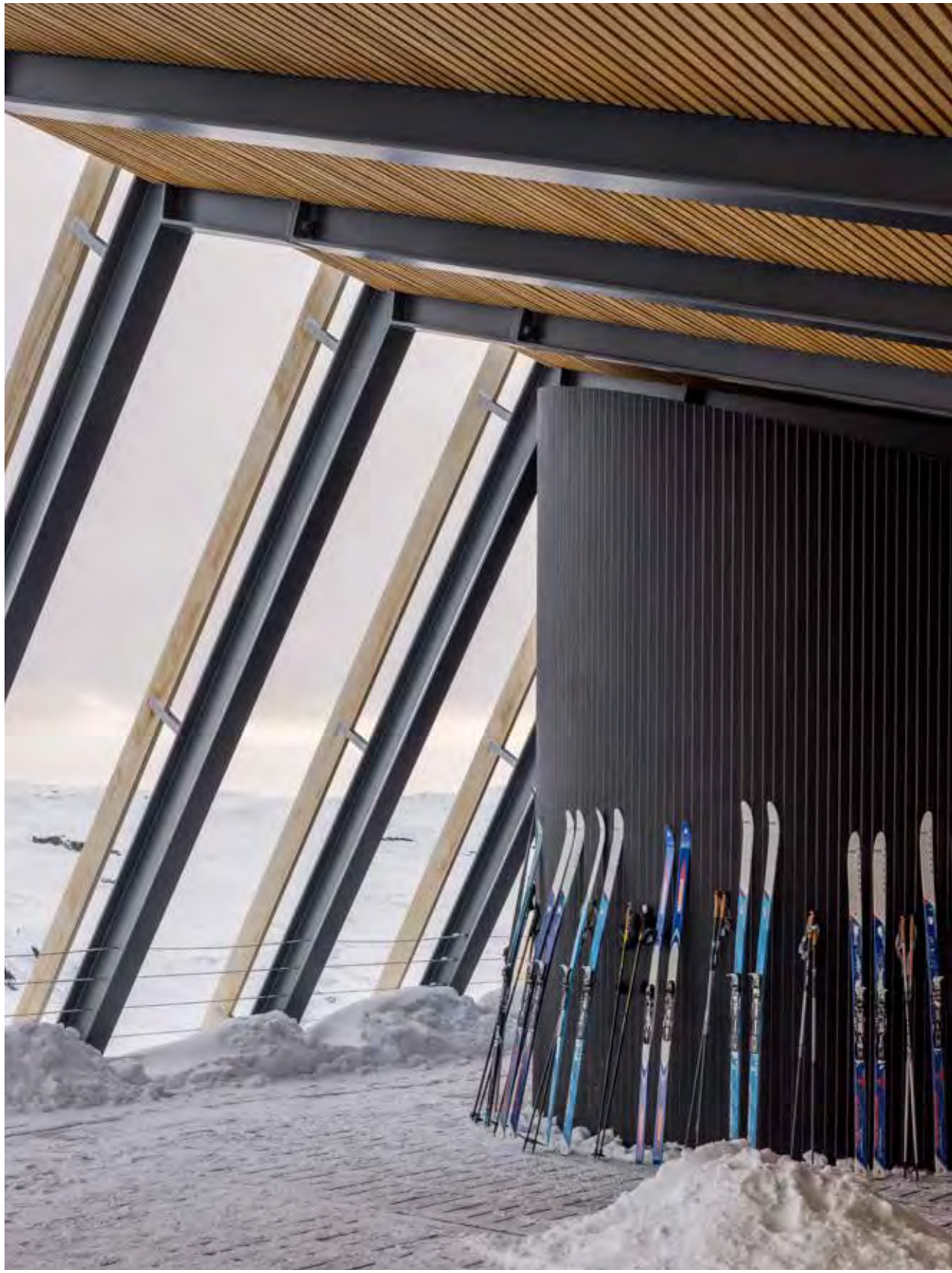

Visionerne for Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter var på plads. Det samme var arkitekttegningerne. Men at realisere en bygning med så mange særlige detaljer er ikke nogen nem opgave. At gøre det i Arktis kræver omhyggelig tilrettelæggelse, stor tålmodighed og et helt unikt samarbejde.

BYGGERIET

Byggeriet af isfjordscentret blev i 2019 sat i gang med en ceremonisprængning. Realdanias adm. direktør, Jesper Nygård, daværende minister for erhverv, energi og forskning i Grønlands Selvstyre, Jess Svane, og borgmester i Avannaata Kommunia, Palle Jerimiassen, trykkede sammen på knappen.

Isfjordscentret blev placeret på kanten af en mindre sø og langs vandreruterne fra byen og ud mod isfjorden.

Det er en tradition, at bygherre, entreprenør, arkitekt og andre samles til første spadestik, når store byggerier sættes i gang. I Grønland er man nødt til at gå noget mere kontant til værks. Da det meste af landets isfrie område er klippegrund, inviteres der i stedet til ceremoni-sprængning.

Sådan var det også, da Ilulissats borgmester, Palle Jerimiassen, minister for erhverv, energi og forskning i Grønlands Selvstyre, Jess Svane, og Realdanias adm. direktør, Jesper Nygård, i sommeren 2019 sammen trykkede på knappen og sprængte det første hul i fjeldet, hvor Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter skulle vokse frem. Et isfjordscenter, de tre parter realiserede i fællesskab.

GRUNDIGT FORARBEJDE

Der var da gået tre år, siden arkitekt Dorte Mandrup havde vundet den internationale arkitektkonkurrence om at tegne isfjordscentret. I løbet af de tre år var byggeriet blevet projekteret og planlagt i detaljer. Det kræver grundig planlægning at bygge nord for polarcirklen, hvor afstandene er lange, byggesæsonen kort og klimaet barsk. Samtidig er Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter alt andet end et standardbyggeri. Alle materialer som f.eks. stålkonstruktionen, glaspartierne til facaden og de specialprofilerede lister til vægge og loft blev fremstillet i Danmark og sejlet til Grønland.

Ansvaret for at få det hele til at gå op valgte partnerskabet at lægge i hænderne på Realdanias datterselskab Realdania By & Byg, der har stor erfaring med opførelse af nyskabende byggeri og tidligere har stået for at restaurere to historiske huse i bygden Ilimanaq, der ligger på den anden side af isfjorden i forhold til Ilulissat.

"Det første, vi gjorde, var at gennemgå hele byggeriet med Dorte Mandrups arkitekter og ingeniører. Projektet skulle gøres bygbart, både teknisk, praktisk og økonomisk. En af udfordringerne, jeg kunne se på baggrund af min erfaring i Grønland, var, at brugen af limtræ som en bærende del af bygningen ikke ville være optimal af tekniske og æstetiske grunde. Klimaforandringerne har medført, at klimaet

For at gribe så lidt ind i landskabet som muligt er isfjordscentret båret af stålsøjler, der er støbt ned i fjeldet. Stålsøjlerne blev produceret i Danmark og sejlet til Ilulissat, så det var afgørende, at hullerne blev placeret nøjagtigt. Blot en lille afvigelse ville forsinke byggeriet med flere uger. Men alt gik efter planen.

er blevet mere fugtigt i Grønland, og det går ikke godt i spænd med limtræ. Så beslutningen blev, at der i stedet skulle anvendes stål," siger Frants Frandsen, projektleder i Realdania By & Byg, der fik ansvaret for at sikre, at byggeriet kom i mål.

Beslutningen om at bygge i stål blev også truffet ud fra et bæredygtighedshensyn. Stål holder længere og kræver mindre vedligehold end træ, og det var muligt at anvende 80 procent genbrugsstål.

ERFARING MED ARKTIS

Med de indledende beslutninger på plads meldte en anden stor opgave sig. Hvem skulle stå for at forvandle arkitekttegningerne til et færdigt byggeri? Det er ikke mange firmaer, der har erfaring med at bygge i Arktis. Der skal bygges på klippegrund i et uforsonligt klima, hvor der store dele af året er koldt og mørkt.

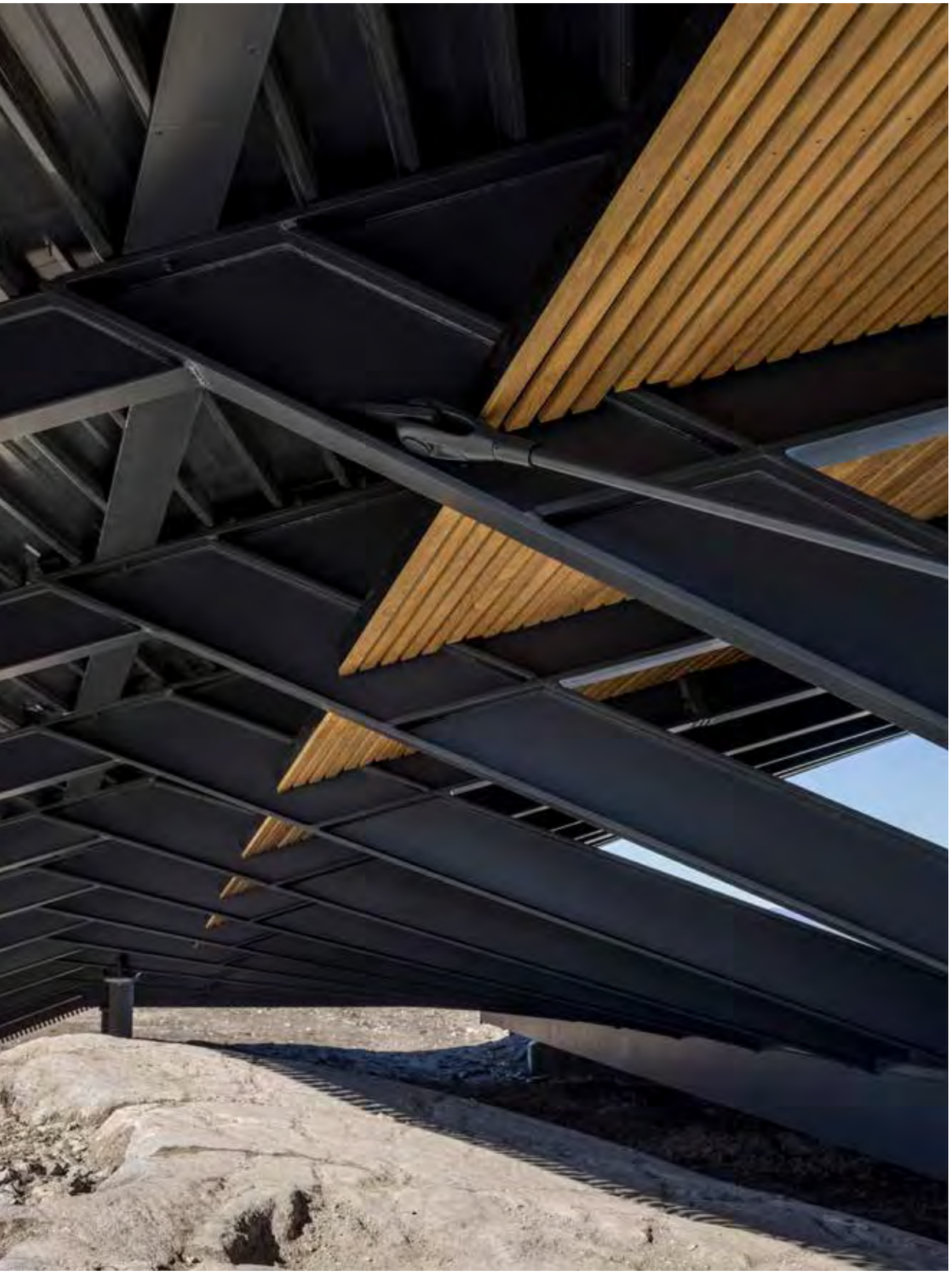
En lille håndfuld entreprenørvirksomheder med base i Grønland og Norge var interesserede, men i sidste ende gik kontrakten til entreprenør- og minørfirmaet KJ Greenland, som er forankret i Ilulissat.

"Det var afgørende for os, at firmaet var lokalt baseret i Ilulissat. Dels af hensyn til lokale arbejdspladser, dels fordi de er vant til at håndtere den fleksibilitet, man er nødt til at have erfaring med, når man bygger i Grønland. Når det f.eks. bliver iskoldt eller storm, kan det ikke nytte, at alt går i stå. Så må man i stedet lave noget inden døre. Derfor kan man ikke bygge en bygning fra en ende af i Arktis, men skal have mange alternative planer på én gang," siger Frants Frandsen.

Kontrakten blev underskrevet i 2018, hvor det var planen, at byggeriet skulle i gang. Men der viste sig hurtigt at være et uforudset problem. Da arkitekterne et par år tidligere havde været på den kommende byggeplads, havde der ligget sne, og derfor var nogle af de informationer om klippegrunden, der lå til grund for projekteringen, ikke pålidelige nok. Nye undersøgelser måtte til, og byggeriet måtte udsættes med et år. En tid, der blev brugt til at planlægge endnu grundigere og gå alle processer igennem flere gange.

"Det var en god beslutning, som var med til at bringe byggeriet sikkert mod målet, for det var et dybt kompliceret byggeri. Stålet måtte f.eks. ikke være længere eller bredere, end at det kunne være i en fragtcontainer. Når det ankom til Ilulissat, skulle det indstøbes i huller, som allerede var boret i klipperne. Det var ét stort samlesæt, og havde vi regnet bare en smule forkert, bare en halv centimeter, havde tingene ikke passet sammen. Så kunne det tage ugevis at lave det om. Sådan var det også med facaden, der bestod af omkring 450 stykker glas, som alle var unikke, havde forskellige mål og skulle passe på millimeter mellem stålsøjlerne. Det krævede et enormt fokus på tolerancer, planlægning og produktion," siger Frants Frandsen.

Isfjordscentrets særlige udformning var en stor udfordring for håndværkerne. De fleste bygningskomponenter måtte tilpasses, skæres til og justeres i vinklingen. Det krævede tålmodighed og en accept af, at tingene tog tid.

EN BYGNING TAGER FORM

I foråret 2019 var Mads Nørgaard, byggeleder hos KJ Greenland, ved at skaffe sig et overblik over byggepladsen i Ilulissat. Projektmaterialet blev gennemgået sammen med en ingeniør, og både kalkulationer og materialelister blev grundigt studeret. I første omgang med det mål at lave en leveranceplan, der rakte et år ud i fremtiden.

"Hvis man skal lede et byggeri i Arktis, så kræver det, at man stort set kan se det endelige resultat for sig, inden man går i gang. Det er ikke nok at kunne gennemskue, hvornår man f.eks. skal bruge en træbeklædning, man skal også vide, at der er et halvt års leveringstid på den, at den skal akklimatiseres, når den kommer til Grønland, og at den også skal bearbejdes. Derfor skulle træet altså bestilles, et år før vi skulle bruge det i byggeriet," siger Mads Nørgaard, der ud over at være uddannet tømrer også er konstruktør. En dobbelterfaring, han fik god brug for under opførelsen af isfjordscentret.

Med et skræddersyet projekt og uden adgang til andre byggematerialer end dem, der blev leveret i containere fra Danmark, var der ikke plads til at opfinde nye løsninger på byggepladsen. Derfor handlede det mere om at finde ud af, hvordan de skitserede og projekterede ideer kunne realiseres. Og hvordan de skulle kommunikeres til de hænder, der skulle skrue det hele sammen, men ikke havde overblikket over det samlede byggeri.

Samtidig er Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter ikke en bygning med rette vinkler. Husets form gør, at de fleste bygningskomponenter skal rettes til. Hver gang er en ny skæring, en ny vinkel eller en ny længde. Det kræver tålmodighed og en accept af, at arbejdet tager tid.

"Det var en udfordring for nogle af vores håndværkere, som er vant til at levere meget og normalt kan se fremdrift fra dag til dag. Når man skal sætte 20.000 meter egetræslister i omkring to meters længde op i et krumt loft, og håndværkeren skal gøre det fra et stillads med hænderne over hovedet, så kan der synes langt til enden ved opstart," siger Mads Nørgaard.

For at gribe så lidt ind i naturen som muligt skulle isfjordscentret ikke stå på et traditionelt fundament. I stedet blev der boret 38 huller, hvor der blev indstøbt stålben, og det var på disse, selve byggeriet skulle hvile, svævende over grundfjeldet. Ingen på byggepladsen havde prøvet den funderingsmetode før, og spændingen var stor, da stålkonstruktionen ankom fra Danmark. Men tingene passede. Den grundige og langvarige forberedelse kombineret med en præcis udførelse gav pote.

Sommeren 2019 blev ikke kun brugt på at få det massive stålskelet rejst og få glasfacaderne monteret. Den del af huset, der skulle rumme udstilling og andre lokaler, blev samtidig isoleret og lukket til, så da vinteren satte ind, var det muligt at rykke arbejdet inden døre, mens arbejdet på de to terrasser og på taget blev skaleret ned til det absolut nødvendige.

"Det er svært at forklare for andre, hvor strid vinterperioden er i Grønland. Særligt for os, der ikke er vokset op med den. Vi havde minus 30 grader, og det var mørkt. Det eneste lys kom fra de lamper og projektører, vi havde på byggepladsen. Kulden betød også, at vi måtte lægge flere pauser ind i arbejdsdagen for dem, som arbejdede ude, hvis det altså overhovedet var muligt. Ganske enkelt for at de kunne holde varmen," fortæller Mads Nørgaard.

INDVIET AF BYENS BORGERE

Som resten af verden blev også Grønland ramt af COVID-19 i 2020. Det betød først en total nedlukning i fire måneder, hvor det ikke var muligt at få arbejdskraft ind i landet, og efterfølgende en særordning, hvor det blev muligt at få samfundskritisk arbejdskraft ind, hvis man søgte om det. Ud over et tidskrævende papirarbejde betød det også, at danske håndværkere måtte starte en ansættelse på byggepladsen i Ilulissat med 14 dages karantæne på et af byens hoteller. En udfordring, der en overgang truede med at forsinke byggeriets færdiggørelse.

Det blev dog afværget, idet der i sensommeren blev fundet en pragmatisk løsning i samarbejde med det

"Det er svært at forklare for andre, hvor strid vinterperioden er i Grønland. Særligt for os, der ikke er vokset op med den. Vi havde minus 30 grader, og det var mørkt. Det eneste lys kom fra de lamper og projektører, vi havde på byggepladsen. Kulden betød også, at vi måtte lægge flere pauser ind i arbejdsdagen for dem, som arbejdede ude, hvis det altså overhovedet var muligt. Ganske enkelt for at de kunne holde varmen."

– Mads Nørgaard, byggeleder

Grønlandske corona-sekretariat. De karantæneramte håndværkere fik lov til at arbejde om natten, under forudsætning af at de arbejdede udendørs, var de eneste på byggepladsen, og at de om dagen isolerede sig på hotellet. Forsinkelserne blev indhentet, og i løbet af 2020 tog Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter for alvor form.

Med selve bygningen i sin afsluttende fase blev der i foråret 2021 taget fat på indretningen af isfjordscentrets opvarmede del, herunder udstillingsområdet på 400 kvadratmeter. Den permanente udstilling, 'Sermeq pillugu Oqaluttuaq – Fortællingen om is', der indeholder både biograf og kunstinstallationer, kom på plads, og i juli 2021 kunne Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter slå dørene op for de første gæster.

Det var oprindeligt planen, at Hendes Majestæt Dronning Margrethe skulle indvie isfjordscentret. Men det satte coronarestriktionerne og et grønlandsk indrejseforbud en stopper for. I stedet blev byens borgere inviteret til kaffemik, en traditionel grønlandsk sammenkomst med kaffe og adskillige slags kager.

Mads Nørgaard var også med. For ham var det samtidig en afslutning på et projekt, han ser tilbage på med stor faglig stolthed, både som projektledende og som håndværker.

"Når man står midt i det, lægger man ikke rigtig mærke til, hvor stor en præstation det er. Det har været en utrolig rejse. Først at stå nede i hullerne under klippeoverfladen og fjerne byggeaffald, samtidig med at jeg skulle holde styr på så komplekst et projekt. Så at se det vokse frem. Først med de store ting som stålkonstruktionen, glasfacaderne og tagkonstruktionen, og bagefter bearbejde alle de fornemme materialer, som er valgt til byggeriet. Og så selvfølgelig at blive færdig til tiden. Det har kun kunnet lade sig gøre, fordi alle, der har bidraget, har været virkeligt dygtige," siger Mads Nørgaard og tilføjer:

"For mange af os har det været en enestående oplevelse at være med til at opføre noget så spektakulært som isfjordscentret, og det vil for mig klart være et minde for livet."

Også Frants Frandsen fra Realdania By & Byg ser tilbage på opførelsen af isfjordscentret med gode minder. Trods udfordringerne undervejs savner han byggeperioden.

"Jeg var der ikke fast under byggeriet, men hver eneste gang jeg tog derop fra Danmark – omkring hver sjette uge – glædede jeg mig. Grønland og Ilulissat er gået i blodet på mig, og jeg savner det helt vildt," siger han.

MEKANIKEREN

Jesper Sandgreen, mekaniker hos Ilulissat Marine Service

Der er ikke mange biler i Ilulissat, men til gengæld er der hundredvis af joller og både. Jesper Sandgreen er derfor skiftet fra at være bilmekaniker til at være bådmekaniker.

Da Jesper Sandgreen efter ni år i Danmark flyttede hjem til Ilulissat, var det allerførste, han gjorde, at drikke et kæmpe glas vand.

"Og så snusede jeg al luften fra isfjorden ind. Det var så fantastisk at være tilbage i Ilulissat. Luften er anderledes, vandet smager anderledes. Meget mere rent og friskt," siger Jesper, der er uddannet bilmekaniker.

Derfor var han heller ikke i tvivl, da Ilulissat Marine Service ringede til ham i Danmark for at høre, om han ikke ville komme hjem og arbejde for dem. Hans kæreste, der er maskiningeniør, ville også af sted, så nu bor de og deres to børn i et lille hus midt i byen. Igen tæt på familie og venner.

"Der er ikke så mange biler i Ilulissat, så nu er jeg bådmekaniker i stedet for bilmekaniker. Det betyder, at jeg lærer meget og bliver bredere i mit fag, så der er gode muligheder for mig, også på lang sigt," siger Jesper, mens han kigger ud over havet, der er helt fyldt op med is.

"Det er svært ikke at blive glad, ikke?" spørger han.

Netop glæden var en af de ting, han manglede i Danmark. Og det nære, som ikke var i storbyen. Det tog en halv time at komme på arbejde, og han kunne ikke selv nå at hente sine børn fra daginstitution. Alt i alt noget, der tærede på humøret og energien.

"Jeg blev mere og mere indesluttet og utilfreds med situationen. Også derfor var det helt rigtigt at vende hjem. Nu kan jeg gå til alt, hente mine børn, være tæt på naturen og dem, der betyder noget for mig. Faktisk har jeg slet ikke bil mere, for jeg kan gå til alt. Samtidig er folk i Ilulissat meget imødekommende og vinker til hinanden, så man nærmest bliver træt i armen," siger mekanikeren med et stort smil.

Nærheden og imødekommenheden håber Jesper også, at turisterne oplever. Og han er ikke i tvivl om, at der med isfjordscentret vil komme endnu flere besøgende. Noget, han glæder sig til.

"Jeg vil virkelig gerne vise min by frem, der er så meget, de kan se og opleve. Samtidig kan flere turister måske også få andre fraflyttere til at vende hjem, sådan som vi har gjort. Det ville være dejligt. Jo flere, jo bedre," siger han.

Jesper Sandgreen er lykkelig for at være vendt hjem til Ilulissat. Han håber, at turisterne også mærker nærheden og imødekommenheden i byen.

QAJAQ-KVINDEN

Pia Jensen, formand for Qajaq Ilulissat

Pia Jensen lærte selv at sejle qajaq, da hun var ganske lille. Nu lærer hun sin søn teknikkerne og er i sin fritid også træner for børn og unge fra Ilulissat.

På toppen af et af Ilulissats fjelde ligger et lille blåt hus. Med udsigt over det rød-hvide sygehus, den sorte kirke, byens huse og ikke mindst Disko Bugt og isfjeldene. I huset bor Pia Jensen med sin kæreste, Karl Peter, sin 3-årige søn, Knud, og familiens bedste ven, Kaspaaraq. Men familielivet er kun den ene del af hendes tilværelse. Derudover er hun passioneret formand for byens qajaq-forening, der tæller 50 aktive medlemmer.

Mens man i det meste af verden kender en kajak som en lille, smal, lang båd af glasfiber, kulfiber eller plastik, er en grønlandsk qajaq bygget traditionelt af træ og lærred. Båden har i generationer været et livsnødvendigt jagtredskab for inuitter i Grønland og det arktiske Nordamerika. Nu bruges den mest til sport og leg.

"Jeg er nærmest vokset op i en qajaq. Min far sagde, at jeg skulle se godt efter, hvad han gjorde, og det var hans måde at lære mig at sejle på. Jeg kan ikke huske, om det var svært eller nemt, men jeg deltog i min første konkurrence som treårig i Paamiut. Nu er jeg ved at lære min egen søn op, men jeg gør det nok lidt anderledes," griner Pia, der ikke kun har sin søn som elev. Hun træner særligt børn i alderen 4-16. Foreningen oplever fornyet interesse, særligt fra børn, og derfor bliver der gjort meget ud af træningen, der det meste af sommeren foregår på vandet.

"Det er om at udnytte den korte sommer i qajaqen. Om vinteren bruger vi så mere tid på at træne styrke, udholdenhed og balance på to reb, der er hængt op," fortæller Pia, som særligt gør noget ud af at lære

de unge at have respekt for isfjeldene. En respekt, hun også selv har som erfaren roer.

"Jeg vil helst ikke for tæt på, for vi ved aldrig, hvornår de ruller rundt. Og sker det, er vi som mennesker meget små i forhold til de store isfjelde."

På væggen i stuen hænger mange medaljer fra qajaq-konkurrencer, som hele familien Jensen, inklusive hendes forældre og søskende, har deltaget i. Fra Uummannaq omkring 200 kilometer nord for Ilulissat til Nanortalik i det sydligste Grønland. Hvert år afholdes der grønlandsmesterskaber i qajaq, hvor alle foreninger fra hele landet mødes og konkurrerer.

"Næste år skal den holdes i Ilulissat, så jeg har nok at se til som formand," siger Pia, mens hun går ned ad de stejle trapper fra fjeldet med det blå hus til qajaq-foreningens klubhus i Kirkebugten.

Vinteren bliver også brugt til at vedligeholde og bygge nye qajaqer. Det gøres efter de gamle traditioner, som Pia også har med fra sin far.

"Jeg kan ikke selv bygge en qajaq, men jeg ved, hvordan man gør. Jeg har set min far gøre det så mange gange, at det er som at have en film i hovedet. Derfor kan jeg instruere andre i, hvad de præcis skal gøre," siger hun.

Da Hendes Majestæt Dronning Margrethe i oktober 2021 besøgte Ilulissat, blev Pia i sin egenskab af formand inviteret med til kaffemik på isfjordscentret. Da hun fik at vide, at hun skulle sidde ved Dronningens bord, blev den ellers rolige qajaq-kvinde noget nervøs.

"Men det gik, og det var en stor oplevelse. Jeg er glad for at kunne repræsentere qajaq, som betyder så meget og er så stor en del af mit liv. Og Dronningen var meget interesseret. Jeg tror, hun blev overrasket over, at vi bruger den traditionelle qajaq og ikke plastikkajakken," siger Pia om sit møde med Majestæten.

Den grønlandske qajaq har tidligere været et vigtigt jagtredskab for inuitter i Grønland. Nu bruges den mest til sport og leg, også til hyggelige ture i solnedgangen.

HOTELDIREKTØREN

Anders Okholm Gadeberg, direktør for Hotel Icefiord

Fra Hotel Icefiord har såvel gæsterne som hoteldirektøren en enestående udsigt til Disko Bugt og både små og store isfjelde, der passerer forbi på vej fra isfjorden ud i havet.

Udsigten fra panoramavinduet i restauranten på Hotel Icefiord er tæt på definitionen af ubeskrivelig. Hotellet ligger helt bogstaveligt på kanten af Disko Bugt, og lige uden for vinduet passerer små og store isfjelde roligt forbi på deres rejse fra den inderste fjord og ud i havet.

For turisterne er synet en oplevelse for livet. For de to fangere, der har sat sig til rette ved et af bordene, er det en del af livet. En slags hverdag, hvis en udsigt som denne ellers nogensinde kan blive det.

De to fangere er på hotellet for at aflevere 350 kilo moskusokse-kød til hoteldirektør Anders Okholm Gadeberg, der nu er på vej for at afregne med dem. Det er kun en af hans mange forskelligartede opgaver.

"Jeg ser hverdagen på hotellet lidt som at være en tur på vandet herude i isfjorden, hvor der er fyldt med is, isskosser og store isfjelde. Du kommer ikke bare fra A til B, hvis du tager derud. Først må du navigere uden om al isen og beslutte, om du skal den ene vej eller den anden vej. Er den anden vej bedre, eller slap vi lige med

det hele i behold? Det er egentlig en god metafor for arbejdet som hoteldirektør her i Ilulissat," siger Anders.

For den unge direktør begyndte det med en lyst til at opleve eventyr. Som 24-årig meldte han sig derfor til et turlederkursus, hvilket førte til et job som turleder i Ilulissat. Jobbet som hoteldirektør blev han tilbudt, netop som han havde besluttet at vende tilbage til Danmark for at færdiggøre sine studier.

"Hovedet skulle helt bogstaveligt lige et par gange under vandet," fortæller Anders, hvis store hobby er wakeboard. En passion, han har taget med sig til Ilulissat og nu dyrker på fjorden om sommeren.

Det endte med at blive et ja, og i december 2018 sagde den nyudnævnte direktør farvel til familie, venner og bekendte til fordel for et liv i Grønland, som han indtil da kun havde oplevet en flig af. Og Anders opdagede hurtigt, at Arktis er noget andet end Europa. Næppe var han tiltrådt, før der skete et brud på det søkabel, der forbinder Nordgrønland med resten af verden og sikrer en bare nogenlunde rimelig hastighed på internettet.

"Så vi havde næsten ingen kontakt med omverdenen. Vores gæster kunne ikke komme på nettet, og vi kunne ikke kommunikere med gæster, der gerne ville hertil. Vi måtte stå op kl. 3 om natten for at sende mails. I månedsvis var hele Grønland forbundet med resten af verden via en radiokæde, der gjorde forbindelsen til nettet meget langsom. Der gik det op for mig, at jeg var langt væk hjemmefra og fra alt, jeg tog for givet," siger Anders.

Hoteldirektøren skulle også vænne sig til at bo i et lille samfund på godt og ondt. På positivsiden tæller, at alle hilser på og kender hinanden, men det betyder også, at man ikke kan undgå at møde mennesker, man måske ikke har det godt med. Eller medarbejdere, man har været nødt til at afskedige.

Ingen af udfordringerne har dog fået Anders til at miste modet. Tværtimod. Gennem det sidste par år har han udviklet mange nye oplevelser for turister i byen. Særligt har han et øje for de gastronomiske muligheder for både turister og lokale.

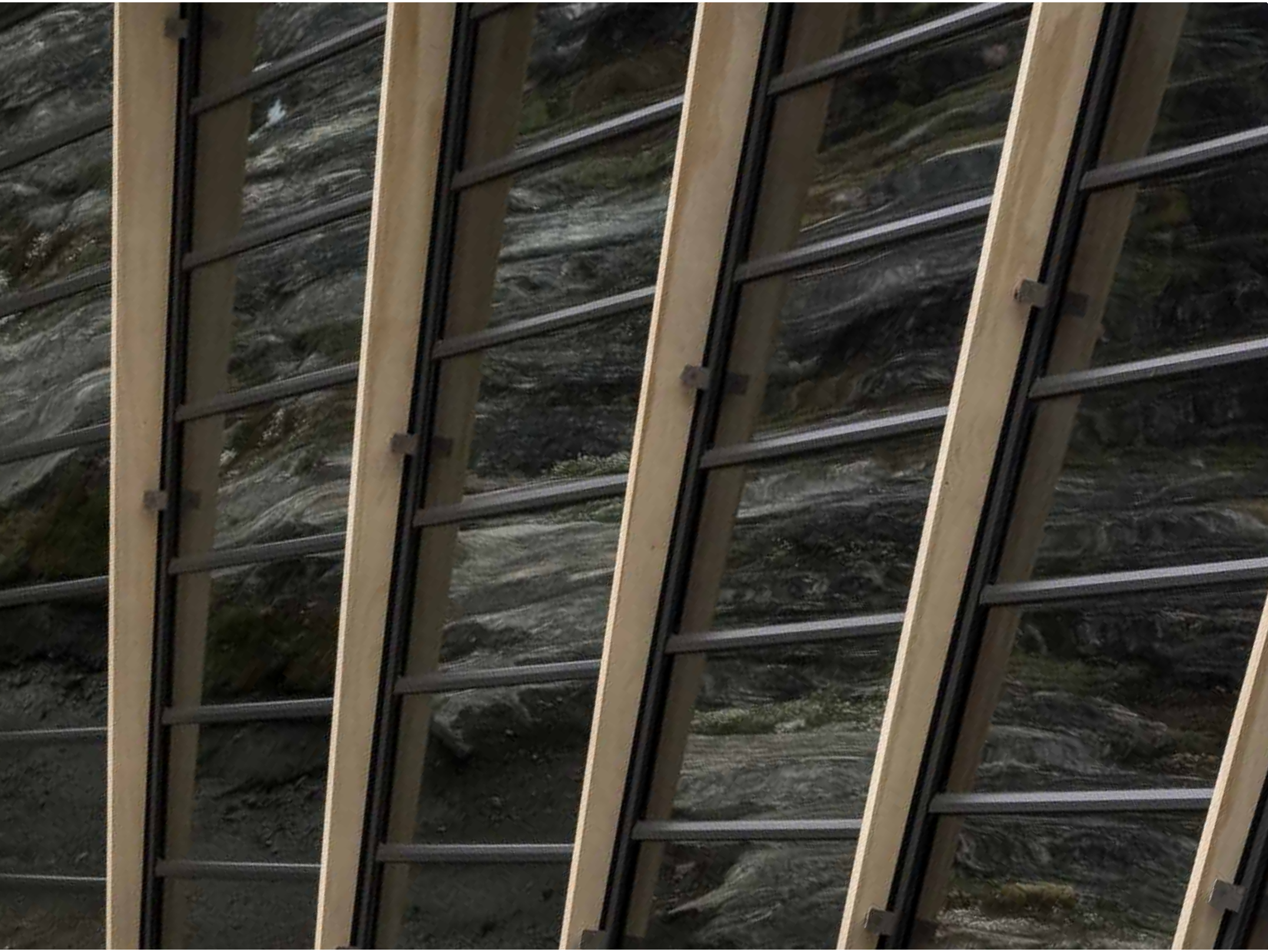
"Vi har en unik mulighed for virkelig at dyrke 'fra jord til bord' med mad, der er lige omkring os. Blåmuslinger, tang, moskus og masser af andre råvarer. Søpindsvin er noget nyt, vi prøvede første gang for nylig," fortæller han.

Det er turisterne, der sikrer grundlaget for de 51 værelser på Hotel Icefiord. Derfor er hotelchefen også glad for isfjordscentret, som han ser som endnu en del af den samlede pakke, der skal trække flere besøgende til.

"Ingen af os kan stå alene. Isfjorden er selvfølgelig hele årsagen til, at der kommer gæster, men hvis de ikke kan sove godt, spise godt og nu også besøge det enormt smukke isfjordscenter og få hele historien, så vil det betyde noget for besøgstallet og dermed for livet i Ilulissat," siger Anders.

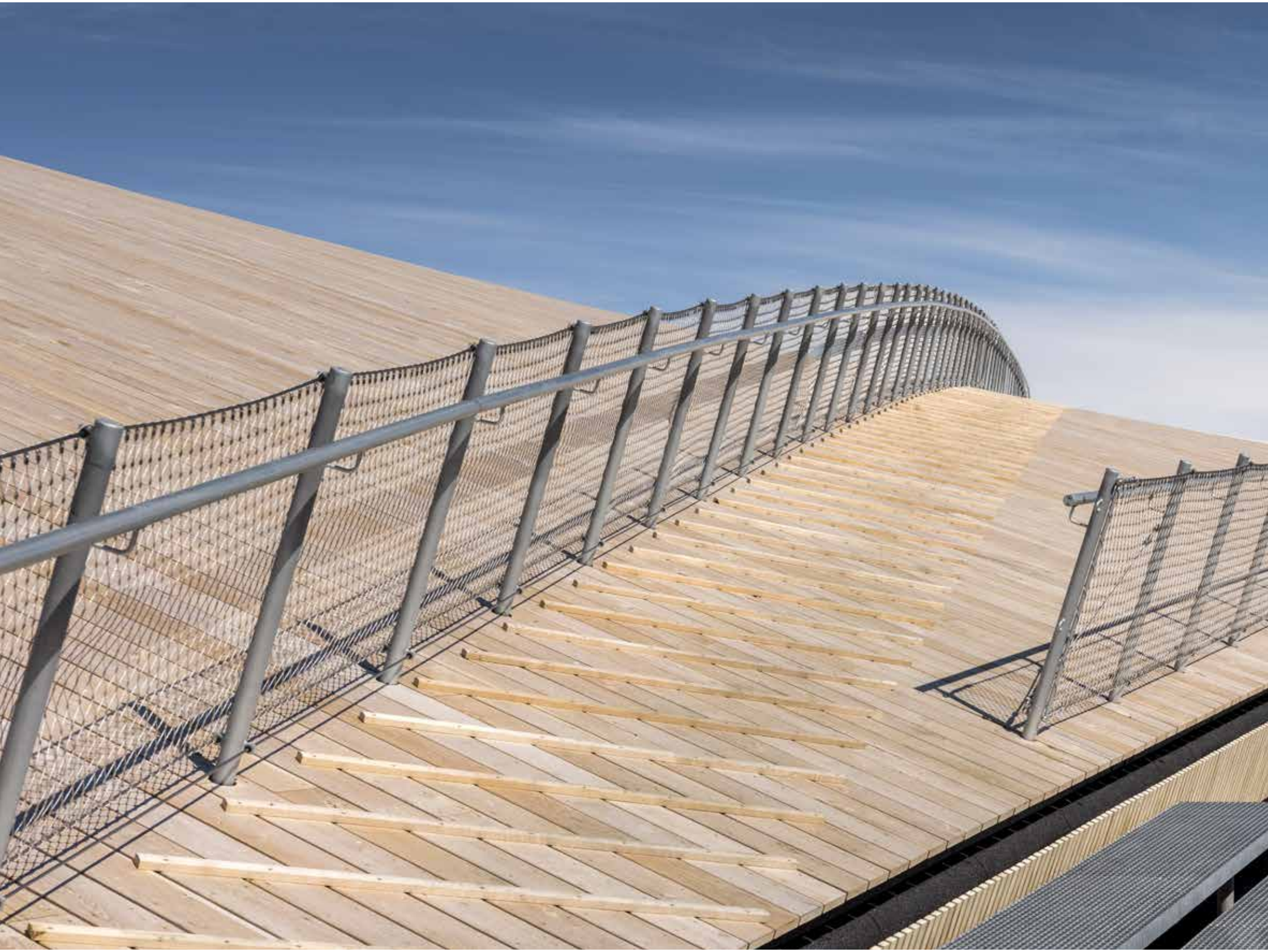
Hoteldirektør Anders Okholm Gadeberg har sit helt eget favoritsted, hvor han tager ud for at nyde udsigten over Ilulissat Isfjord. Det er også i det område, en del af råvarerne til hotellets køkken bliver hentet.

FAKTA

PARTERNE BAG KANGIATA ILLORSUA – ILULISSAT ISFJORDSCENTER

Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter er udviklet og finansieret i et partnerskab mellem Grønlands Selvstyre, Avannaata Kommunia og den filantropiske forening Realdania. De tre partnere har i samarbejde etableret isfjordscentret med det mål at styrke lokalsamfundet og understøtte turismen i Grønland. Selve byggeprocessen har Realdanias datterselskab Realdania By & Byg stået for.

GRØNLANDS SELVSTYRE

Grønlands Selvstyre afløste i 2009 Hjemmestyret, der blev grundlagt i 1979. Naalakkersuisut er Grønlands Landsstyre (regering) valgt af Inatsisartut, som er Grønlands lovgivende forsamling. Det nuværende Naalakkersuisut består af ni medlemmer ledet af landsstyreformanden.

AVANNAATA KOMMUNIA

Avannaata er Grønlands nordligste kommune og består af fire byer og 23 bygder. Kommunen har et areal på størrelse med Spanien og huser omkring 10.600 indbyggere.

REALDANIA

Realdania er en filantropisk forening med omkring 175.000 medlemmer. Foreningen arbejder for at skabe livskvalitet gennem det byggede miljø – forstået som de fysiske rammer for vores hverdag. Det er f.eks. byudvikling, byggeri og bevaring af vigtige kulturmiljøer. Bæredygtighed er en rød tråd i en stor del af Realdanias arbejde. Realdania har siden år 2000 støttet omkring 4.500 projekter med i alt 21,7 mia. kr. Alle, der ejer fast ejendom i Danmark, kan blive medlem af Realdania.

ØVRIGE BIDRAGSYDERE

Udstillingen i isfjordscentret med titlen ‘Sermeq pillugu Oqaluttuaq – Fortællingen om is’ er blevet til med finansiering fra Nordea-fonden, Augustinus Fonden, Bloomberg Philanthropies og OAK Foundation.

ØKONOMI

Det samlede budget for isfjordscentret var på 152 mio. kr.

Grønlands Selvstyre og Avannaata Kommunia har bidraget med 23 mio. kr. Realdania har bidraget med 108 mio. kr.

Udstillingen og formidlingen i isfjordscentret blev finansieret af:

Nordea-fonden med 16,45 mio. kr. Augustinus Fonden med 3,8 mio. kr. Bloomberg Philanthropies med 750.000 kr. OAK Foundation med 350.000 kr.

TIDSLINJE

2004: Kangia – Ilulissat Isfjord optages på UNESCO-verdensarvsliste.

2014: På baggrund af et omfattende analysearbejde offentliggøres en rapport om muligheden for etablering og drift af et isfjordscenter i Ilulissat.

2015: Grønlands Selvstyre, Avannaata Kommunia og den filantropiske forening Realdania indgår partnerskab om at opføre Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter.

2016: Dorte Mandrup A/S vinder den internationale arkitektkonkurrence.

2019: Byggeriet igangsættes.

2021: Isfjordscentret slår dørene op for de første besøgende den 3. juli.

KANGIATA ILLORSUA – ILULISSAT ISFJORDSCENTER I TAL

- Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter er det første af i alt seks planlagte besøgscentre, som etableres i Grønland. Realdania deltager alene i realiseringen af isfjordscentret.

- Bygningen er funktionel fra inderst til yderst. Taget fungerer som en åbent tilgængelig udsigtsplatform over isfjorden i løbet af forår, sommer og efterår. Centrets indre rummer udstillingen 'Sermeq pillugu Oqaluttuaq – Fortællingen om is'.

- Udstillingen 'Sermeq pillugu Oqaluttuaq – Fortællingen om is' beskriver det unikke landskab omkring isfjorden, den mere end 4.000 år gamle kulturarv og klimaforandringerne, som i dag sætter deres tydelige præg på omgivelserne omkring den UNESCO-beskyttede isfjord.

- Isfjordscentret rummer også som en del af udstillingen to kunstinstallationer og en biograf. Desuden er der en butik og en café.

- Isfjordscentrets totale areal er på knap 1.500 kvadratmeter, heraf er 900 kvadratmeter opvarmet. Udstillingen er på 400 kvadratmeter inkl. kunstinstallationer og biograf.

- Driften af centret er forankret i Greenland Visitor Centre, en selvejende institution under Grønlands Selvstyre.

DE HAR TEGNET OG BYGGET KANGIATA ILLORSUA – ILULISSAT ISFJORDSCENTER

- Bygherre: Realdania By & Byg A/S.
- Arkitekt og totalrådgiver: Dorte Mandrup A/S.
- Rådgivende ingeniør: Søren Jensen Rådgivende Ingeniørfirma A/S.
- Bygherrerådgiver: Rambøll Danmark A/S.
- Byggeledelse og fagtilsyn: Rambøll Grønland A/S.
- Hovedentreprenør: KJ Greenland A/S / Rådgivende Ingeniør Torben Melgaard.

Underentreprenører:
- Malermester Niels Erik Bro, Jensens Malerforretning ApS, Ilulissat.
- VVS & Elfirmaet A/S, Ilulissat.
- Kai Andersen A/S, civilingeniører og entreprenører, Holte.
- Landskabsarkitekt: Kristine Jensen Landskab & Arkitektur ApS.
- Foranalyser og projektudvikling: BARK Rådgivning A/S.

UDSTILLINGEN ER SKABT AF JAC STUDIOS

- Johan Carlsson, Founder Architect/Designer MA, MDD.

RÅDGIVERGRUPPE FOR UDSTILLINGEN

Udstillingen 'Sermeq pillugu Oqaluttuaq – Fortællingen om is' er blevet til med hjælp fra en rådgivergruppe bestående af:

- Klaus Nygaard, direktør for Grønlands Naturinstitut.
- Olav Orheim, glaciolog og klimaforsker, Norge.
- Kirsten Hastrup, professor emeritus i antropologi og grønlandsforsker, Københavns Universitet.
- Erik Bjerregaard, tidl. direktør for Hotel Arctic i Ilulissat og bestyrelsesmedlem i Visit Greenland.
- Ólafur Örn Haraldsson, tidl. direktør for Thingvellir Visitor Centre, Island.

FOTO OG TEKST

FOTOKREDITERINGER

Adam Mørk: Omslag, side 6-7, 10-11, 12-13, 14-15, 16-17, 18-19, 36-37, 38-39, 52, 55, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 71, 72-73, 76, 80, 83, 84, 85, 86-87, 88-89, 90, 92-93, 94-95, 96, 99, 100-101, 102, 104-105, 107, 108-109, 110, 112, 113, 116, 117, 118, 119, 120-121, 122-123, 124, 125, 134, 138-139, 140, 141, 148-149, 150-151, 152-153, 154-155, 156-157, 158-159
Steen Brogaard/Post Greenland: Side 20
Christian Klindt Sølbeck: Side 23v, 24, 34, 82, 98, 111
Aller Media/MEGA: Side 23h
Allan Moe/Ritzau Scanpix: Side 27v
Karsten Schnack/Biofoto/Ritzau Scanpix: Side 27h
Kongehuset/Ritzau Scanpix: Side 30
Bjarke Ørsted: Side 32, 35, 40, 41, 42-43, 46, 47, 48-49, 61, 64, 65, 66, 67, 79, 114, 115, 142, 145, 146, 147, 162ø
Frants Frandsen: Side 44-45, 136
Nina Jul Larsen: Side 50
Morten Rasmussen/Biofoto/Ritzau Scanpix: Side 51
Jens V. Nielsen: Side 54, 74, 143
Henrik Saxgren: Side 68
Visit Greenland/Julie Skotte: Side 91
KJ Greenland: Side 126, 129, 130, 131, 132, 133, 135
Bolatta Silis-Høegh: Side 128
Poul Hard: Side 144
Claus Bjørn Larsen: Side 162n
Dorte Mandrup A/S / Kristine Jensens Tegnestue: Side 166-167

NINA JUL LARSEN, selvstændig journalist med en bachelorgrad fra Grønlands Universitet. Født, opvokset og bosiddende i Ilulissat og skriver nyheder om og fra byen til grønlandske medier. Ud over karrieren som journalist ejer af bogcaféen Books & Coffee Ilulissat.

MARIANNE KROGH ANDERSEN, selvstændig journalist og forfatter med speciale i Arktis og kultur. Har skrevet to bøger og talrige artikler om Grønland, hvor hun har boet og rejst gennem mere end 30 år. Tidligere kulturredaktør og journalist på Weekendavisen, politisk reporter på Jyllands-Posten og Børsens Nyhedsmagasin, journalist på Radioavisen.

STEEN BREINER, selvstændig redaktør, forfatter, journalist og kommunikationsrådgiver, primært inden for det byggede miljø. Tidligere chefredaktør på aviserne Dato, Urban og B.T., redaktør og journalist på Berlingske, kommunikationschef i Videncentret Bolius og designvirksomheden Vipp.

UDGIVET AF
Realdania
Jarmers Plads 2
1551 København V
realdania.dk

REDAKTION
Kim Hintze
Dorte Bülow

DESIGN OG LAYOUT
Studio Atlant

TRYK
Dystan & Rosenberg

© Realdania 2022

ISBN
978-87-93360-31-0

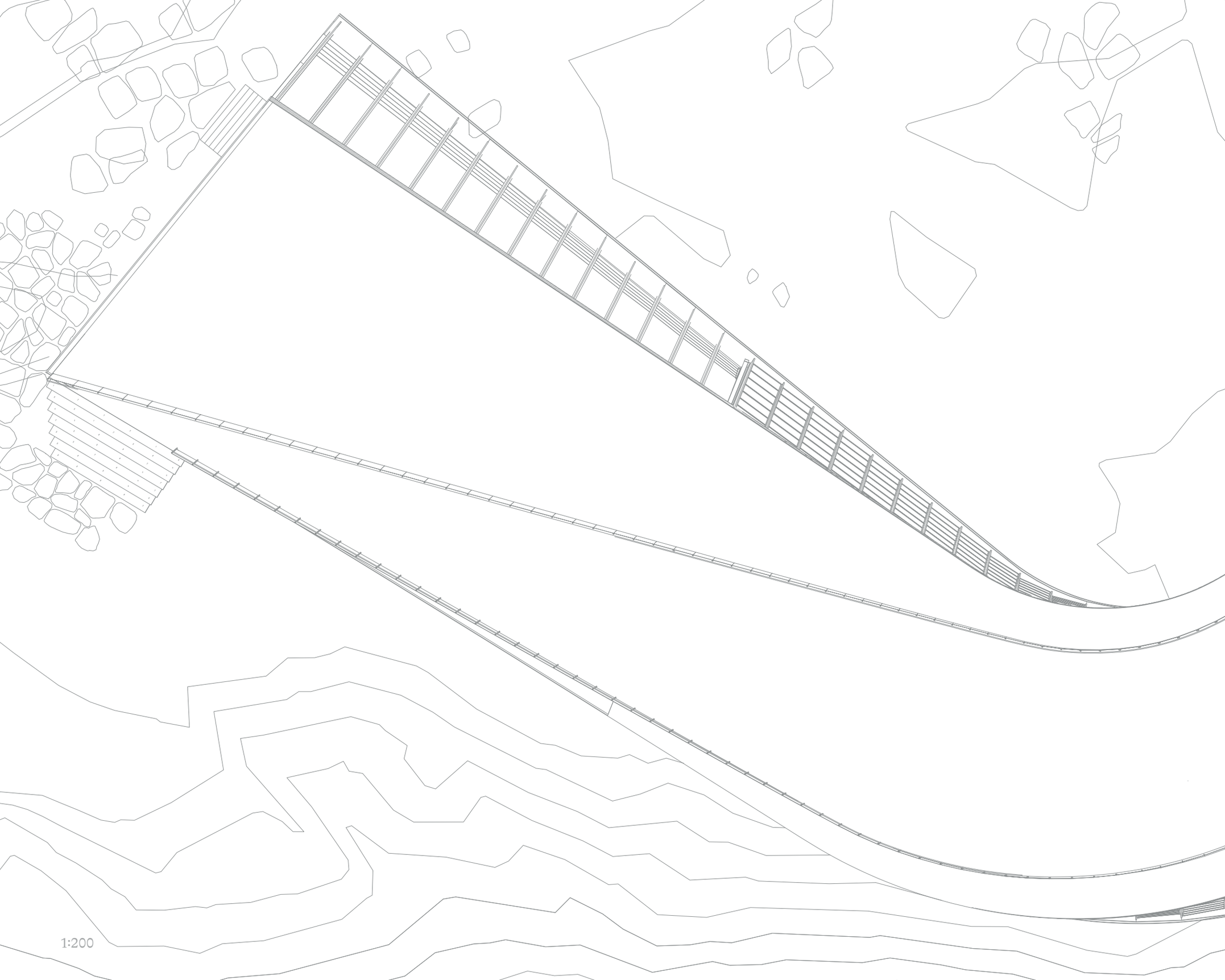

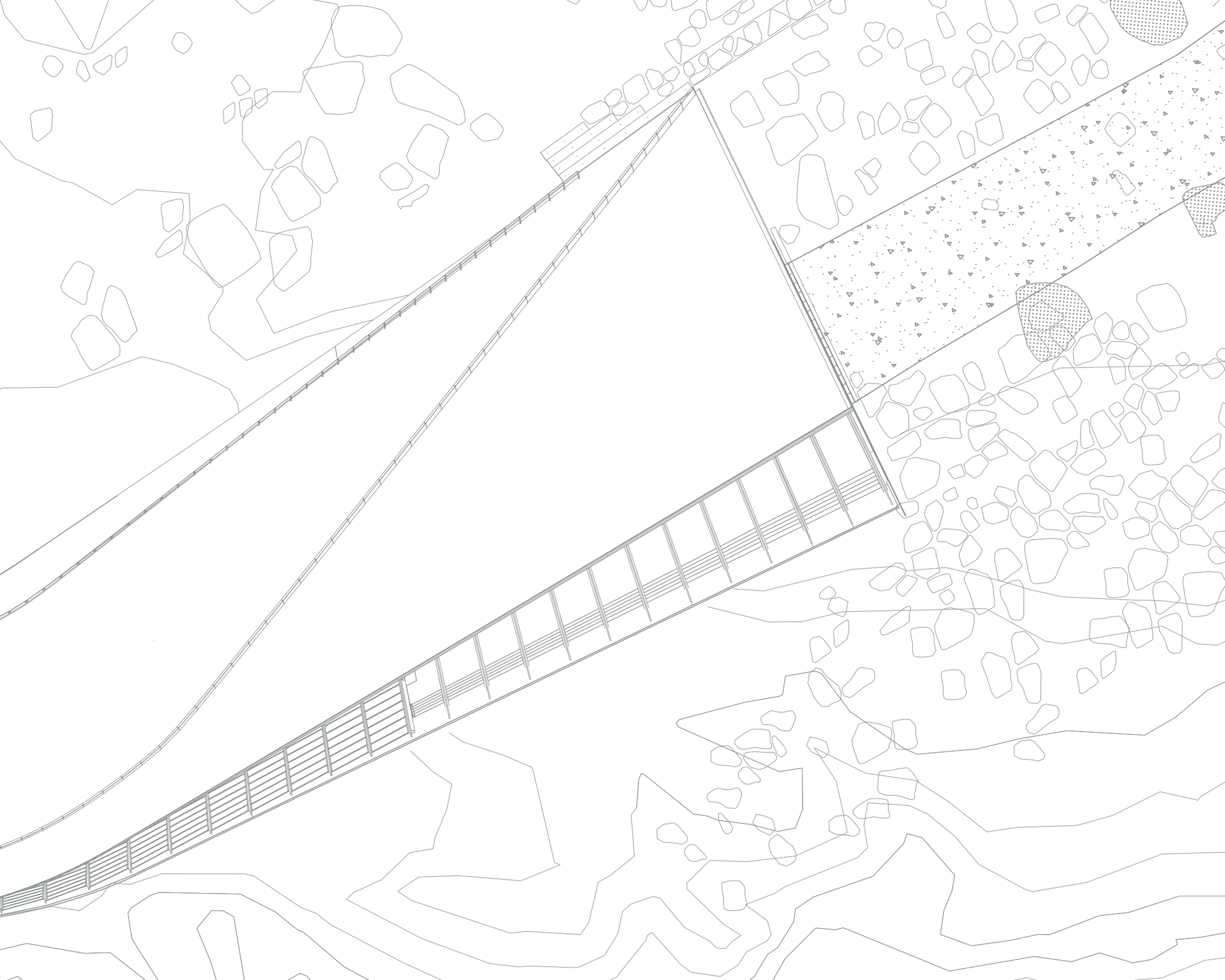

Bogen om Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter
er produceret på ISO 9001/14001 certificeret trykkeri

Realdania

1:200

Ved mundingen af Ilulissat Isfjord ligger Kangiata Illorsua – Ilulissat Isfjordscenter som et knudepunkt mellem by og fjord. Her kan de besøgende gennem udstillingen 'Sermeq pillugu Oqaluttuaq – Fortællingen om is' få en forståelse af den grønlandske natur og kultur. Af det rige liv ved isfjorden og menneskets tilværelse her gennem tusinder af år. Og af klimaforandringerne, der er tydelige netop ved isfjorden.

Isfjordscentret er i sig selv spektakulært. Tegnet af den internationalt anerkendte arkitekt Dorte Mandrup ligger bygningen med udsigt over den UNESCO-beskyttede natur. Fra taget er der en enestående udsigt til isfjorden.

Denne bog beskriver tilblivelsen af isfjordscentret fra de første tanker til den endelige åbning. Borgere fra Ilulissat fortæller om livet ved isfjorden, og Hendes Majestæt Dronning Margrethe sætter ord på sin kærlighed til Grønland.

Realdania